

STRATEGISCH RAPPORT PENSIOENEN

BELGIE

2005

STRATEGISCH RAPPORT PENSIOENEN
ANTWOORD OP "PREPARATION OF THE 2005 NATIONAL STRATEGY REPORTS ON ADEQUATE AND SUSTAINABLE PENSIONS
GUIDANCE NOTE PREPARED BY THE COMMISSION AND ENDORSED BY THE SOCIAL PROTECTION AND ECONOMIC POLICY
COMMITTEES
COMMITTEES – JANUARY 2005"
JULI 2005

1. Inleidende opmerkingen

In het kader van de open methode van coördinatie voor pensioenen heeft de Europese top van Laken elf gemeenschappelijke doelstellingen vooropgesteld gegroepeerd, in volgende drie domeinen: de waarborging van de capaciteit van pensioenstelsels om aan hun sociale doelstellingen te voldoen, de handhaving van de betaalbaarheid van pensioenstelsels en het behoud van het vermogen van pensioenstelsels om in te spelen op de veranderende behoeften in de samenleving. De mate waarin de huidige en geplande beleidsmaatregelen met betrekking tot de pensioenstelsels bijdragen tot de realisatie van de elf gemeenschappelijke doelstellingen vormt het voorwerp van het eerste (2002) en van voorliggend tweede nationaal strategisch rapport pensioenen (2005).

Bijzondere aandacht wordt besteed aan het feit dat het strategisch rapport pensioenen zou kaderen in een globale beleidscontext, die coherent behandeld wordt op Europees niveau. De informatie opgenomen in dit rapport is in overeenstemming met deze opgenomen in het nationaal actieplan sociale insluiting, het nationaal actieplan werkgelegenheid en met de werkzaamheden van de Working Group on Ageing.

De realisaties van de elf gemeenschappelijke doelstellingen betreffende de pensioenen en de bereikte beleidseffecten dienen binnen een bredere context zoals de demografische, de socio-demografische en de socio-economische ontwikkelingen te worden geduid. Een synthese van deze bredere context in een Europees referentiekader werd opgenomen in punt 2 van voorliggend rapport.

In punt 3 van de nota worden voor de drie doelstellingen betreffende de toereikendheid van de pensioenen de vastgestelde beleidseffecten gemeten op basis van gemeenschappelijke ontwikkelde outcome indicatoren van het ECHP panel golf 2001 en een set aan contextgegevens gebaseerd op administratieve bronnen beschikbaar in ons land.

Met betrekking tot de doelstellingen van de financiële houdbaarheid is voorliggend strategisch rapport pensioenen 2005 gebaseerd op dezelfde informatie als deze van het Jaarverslag 2005 van de Studiecommissie voor de Vergrijzing. Eveneens voor de vooruitberekeningen worden in het rapport dezelfde werkhypothesen aangenomen. Deze aanpak heeft tot voordeel dat de informatie in het jaarverslag van voormelde Studiecommissie en voorliggend strategisch rapport coherent zijn. Dit komt ten goede aan het nationaal debat rond het pensioenbeleid. De Studiecommissie werd in 2001 opgericht naar aanleiding van de oprichting van het Zilverfonds dat de wettelijke pensioenen op lange termijn veilig moet stellen. Aan haar werd de taak toevertrouwd om jaarlijks de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing te onderzoeken. Het jaarverslag 2005 is het vierde rapport dat de Studiecommissie aan de Federale Regering heeft overgemaakt.

De analyses van De Hoge Raad voor de Werkgelegenheid, die door de Federale Regering een belangrijke rol is toebedeeld in het kader van het tewerkstellingsbeleid vormen de basis voor de behandeling van de doelstellingen 4 en 5.

Voor alle doelstellingen en inzonderheid de doelstellingen van deel één en van het derde deel van het strategisch rapport pensioenen, met name de modernisering van de pensioensystemen, doelstellingen 9 tot en met 11, werd beroep gedaan op de informatie van de drie instellingen die instaan voor het beheer en uitbetaling van de pensioenen: de Rijksdienst voor Pensioenen, de Administratie der Pensioenen en het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen van de

Zelfstandigen. Deze instellingen leveren belangrijke inspanningen om de sociaal verzekerden over de diverse aspecten van de wettelijke pensioensystemen te informeren.

Door het tweede nationaal strategisch pensioenrapport 2005 wordt aan alle betrokken actoren een instrument aangeboden dat moet toelaten geactualiseerde inzichten te verwerven over de mate waarin de elf doelstellingen worden bereikt. Het nationaal strategisch pensioenrapport biedt informatie om de meest relevante ontwikkelingen binnen de nationale context te analyseren. Overleg plegen en adviezen formuleren binnen de organen zoals de Nationale Arbeidsraad en het Raadgevend comité voor de Pensioensector leveren in ons land een bijdrage tot de legitimiteit van het gevoerde pensioenbeleid.

In de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers werd door de Commissie voor de sociale zaken op 2 september 2004 het verslag ‘ De vergrijzing van de samenleving: de uitdagingen inzake werkgelegenheid en financiering van de sociale zekerheid en de pensioenen ‘ uitgebracht. Dit verslag is het resultaat van een vooropgezet activiteitenprogramma terzake dat in de loop van het eerste semester van 2004 door de Commissie voor de Sociale Zaken werd opgesteld. Naar aanleiding van dit rapport werden door de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers een aantal vaststellingen en aanbevelingen inzake het vergrijzingsvraagstuk in België goedgekeurd. De eerste vaststelling van deze Commissie is dat in het recente verleden grote vooruitgang werd geboekt op het vlak van data en analyse van het vergrijzingsvraagstuk in België. De reeds beschikbare informatie vormt een solide en geobjectiveerde basis waarop het pensioenbeleid kan voortbouwen.

Het is onmiskenbaar dat het strategisch rapport pensioenen in de voorbije drie jaar een stimulans is geweest om via de ontsluiting van administratieve databanken informatie terzake ter beschikking te stellen.

In vergelijking met het eerste strategisch rapport pensioenen werden bijzondere inspanningen geleverd om indicatoren te ontwikkelen betreffende de theoretische vervangingsratio's voor typegevallen in de werknemersregeling. Een wetenschappelijke onderzoeksprogramma werd opgezet met het doel het zogenaamde pensioenkadaster, te ontsluiten. Deze databank verschaft voor alle gepensioneerden informatie over ondermeer de hoogte van het uitgekeerde pensioenbedrag, ongeacht de instelling die dit pensioen heeft uitgekeerd en dit zowel voor de wettelijke als de tweede pijler pensioenen. Aldus wordt ondermeer een beeld van de verdeling van de uitgekeerde pensioenbijdragen bekomen waarvan de eerste resultaten in dit rapport worden opgenomen.

2. Belangrijkste kenmerken en uitdagingen van het nationale pensioensysteem

2.1 Het pensioensysteem in België

De sociale zekerheid in België is opgebouwd rond een arbeidsgebonden solidariteit waarbij het wettelijke pensioen beschouwd wordt als de fundamentele waarborg voor een toereikend inkomen vanaf de pensioenleeftijd.

De Belgische wettelijke pensioensystemen omvatten drie stelsels: dit van de werknemers uit de privé sector, dit van de zelfstandigen en dit van de ambtenaren. De wettelijke pensioensystemen ressorteren onder het repartitiesysteem: de actieven van vandaag betalen voor de gepensioneerden van vandaag. De actieven van vandaag die morgen de pensioenleeftijd zullen bereiken rekenen erop dat hun pensioenuitkering zal betaald worden door de actieven van morgen.

Het stelsel waartoe een persoon behoort is afhankelijk van zijn/haar arbeidsstatuut. De gepensioneerde die tijdens de actieve loopbaan tot slechts één van deze drie stelsels heeft bijgedragen heeft een pensioen van het type ‘zuivere loopbaan’ opgebouwd. Wanneer de gepensioneerde tot meer dan één van deze drie stelsels heeft bijgedragen geniet hij of zij een pensioen van het type ‘gemengde loopbaan’.

De wettelijke pensioenleeftijd bedraagt 65 jaar. Voor de vrouwen die ressorteren onder het stelsel van de werknemers en de zelfstandigen bevinden wij ons nog in een overgangsfase waarbij in 2005 de pensioenleeftijd nog 63 jaar bedraagt om vanaf 2009 eveneens 65 jaar te bedragen. Het rustpensioen wordt vastgesteld op grond van drie elementen de loopbaan, de bezoldigingen en de gezinstoestand. Een volledige loopbaan wordt voor mannen bereikt na 45 jaar, voor vrouwen momenteel na 43 jaar, vanaf 2009 eveneens na 45 jaar. Een loopbaanjaar is elk verstreken jaar vanaf de aanvang van de beroeps carrière tot en met het ingaan van het pensioen. Voor werknemers en zelfstandigen wordt het bedrag van het rustpensioen in principe berekend op het jaarlijks loon van elk loopbaanjaar.

Indien voor één of meerdere loopbaanjaren geen beroepsinkomen is verdiend, kunnen vervangingsinkomens zoals ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, werkloosheidsuitkeringen en uitkeringen ingevolge beroepsziekte of arbeidsongeval gelijkgesteld worden met beroepsinkomen. Voor de periodes waarin zulke vervangingsinkomens werden toegekend, worden de pensioenrechten berekend alsof het laatst verdiende beroepsinkomen verder werd verdiend. Deze periodes worden de “gelijkgestelde periodes” genoemd.

Afhankelijk van de gezinstoestand heeft de gepensioneerde recht op 75 % of 60% van het pensioenbedrag. Voor ambtenaren worden de pensioenrechten berekend op de inkomens van de laatste vijf jaar en heeft de gezinstoestand geen invloed op de hoogte van de pensioenuitkering.

In de wettelijke pensioenstelsels voor werknemers en zelfstandigen wordt een inkomensgarantie voorzien onder de vorm van een minimumpensioen. Een minimumpensioen wordt gegarandeerd (weliswaar in functie van de lengte van de loopbaan) indien de persoon voltijds werkte gedurende minstens 2/3^e van een loopbaan. Binnen de regeling van de werknemers en zelfstandigen werd sinds het eerste nationaal strategisch rapport pensioenen

een versoepeling in toekenning van een minimumpensioen ingevoerd. Voor personen met een gemengde loopbaan werd een nieuwe minimumpensioenpensioenregeling uitgewerkt. Een minimum pensioen wordt toegekend zelfs wanneer niet voldaan is aan de vereiste 2/3 loopbaan als werknemer maar eveneens pensioenrechten werden opgebouwd in de regeling van de zelfstandigen. In dit geval wordt bij de regeling van zelfstandigen rekening gehouden met de jaren als werknemer om aan 2/3 loopbaan te komen. De som van de twee pensioenen mag evenwel niet een bepaald plafond overschrijden. In de regeling van de werknemers wordt bij een loopbaan van minstens 15 jaar tewerkstelling een 'minimumrecht per loopbaanjaar' toegekend waarbij voor elk jaar waarin minstens een activiteit werd ontwikkeld equivalent aan 1/3^e van een voltijdse tewerkstelling tijdens dat jaar de berekening van het pensioen minstens gebeurt op basis van het gewaarborgd maandelijks minimumloon.

Voor de ambtenaren die minstens 20 dienstjaren tellen wordt in een gewaarborgd minimumpensioen bedrag voor rustgepensioneerden voorzien. Dit bedrag varieert naar gelang van de burgerlijke staat van de gepensioneerde.

Om de daling van de levensstandaard bij pensionering te beperken, werd in de loop van 2003 een nieuwe regeling inzake *aanvullende pensioenen* op basis van kapitalisatie ingevoerd. In deze regeling spelen de sectorpensioenen een cruciale rol bij de democratisering van de tweedepijler pensioen.

Het systeem van sociale bijstand voorziet voor een persoon die minstens 65 jaar is geworden in een inkomensgarantie voor ouderen (IGO). Voor de ouderen die geen of onvoldoende rechten hebben kunnen opbouwen in de wettelijke pensioensystemen kan, enkel na toetsing van de bestaansmiddelen en rekening houdende met de huishoudsituatie, een geheel of een gedeelte van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) worden toegekend. Tijdens een overgangsfase kan dit aanvullend inkomen, zowel voor mannen als vrouwen, worden toegekend vanaf de leeftijd van 63 jaar voor de periode 2003-2005 en vanaf de leeftijd van 64 jaar voor de periode 2006-2008.

2.2 De actuele uitdagingen en context van het nationale pensioensysteem

Demografie

De leeftijdsstructuur van ons land wordt, zoals die van vele andere lidstaten van de Europese Unie, gekenmerkt door het toenemend aandeel van de ouderen in de totale bevolking: de demografische vergrijzing. Deze demografische transitie kan ofwel het resultaat zijn van een daling van het vruchtbaarheidscijfer en de eruit voortvloeiende vermindering van het aantal jongeren, de ontgroening, ofwel van een langere levensduur met het behoud van de bejaarden in de bevolking: de vergrijzing. De vergrijzing kan het gevolg zijn van een combinatie van het zich voordoen van deze twee demografische ontwikkelingen.

Met een aandeel van de leeftijdsgroep van 0 tot 14 jaar in de totale bevolking van 17,4% situeert België zich inzake de ontgroening, in 2003, ongeveer op het Europees gemiddelde. In 2003 situeert de intensiteit van de vergrijzing van België zich evenwel hoger dan het gemiddelde in de Europese landen. Het aandeel van de leeftijdsgroep 65 tot 74 jaar in België ten opzichte van de totale bevolking bedraagt ongeveer 9,3%. Slechts een vijftal lidstaten

noteren voor deze leeftijdsgroep een hoger percentage (zie bijlage 1, tabel 1.1.). Voor de leeftijdsgroep van 75 jaar en ouder was het aandeel in België 2003 gelijk aan 7,7 %. Slechts voor één lidstaat, met name Zweden wordt voor deze leeftijdsgroep een hoger percentage genoteerd. Een zelfde vaststelling wordt gemaakt voor de demografische coëfficiënt inzake afhankelijkheid van de ouderen, die als indicator wordt weerhouden voor het meten van de lasten die de beroepsbevolking moet dragen voor de financiering van de sociale zekerheid van de ouderen. Deze coëfficiënt die bekomen wordt door het aantal personen van 65 jaar en ouder te verhouden tot het aantal personen van de leeftijdsgroep van 15 tot 64 jaar neemt in 2003 voor ons land de waarde 26,0 aan (zie bijlage 1, tabel 1.3.). Alleen voor Zweden wordt een hogere waarde genoteerd.

In 2002 bedroeg de levensverwachting op 65 jaar in België voor de mannen 15,8 jaar. Ze ligt daarmee ongeveer op het Europees gemiddelde van 16,0 jaar. Voor de vrouwen is de levensverwachting op 65 jaar ongeveer 19,7 jaar, eveneens zeer kort bij het Europees gemiddelde van 19,6 jaar (zie bijlage 1; tabel 1.2.). De levensverwachting bij 65 jaar is in de voorbije twee decennia in ons land met ongeveer één vijfde toegenomen. Vanuit een actuariële benadering is de totale pensioenlast van een gepensioneerde eveneens met één vijfde toegenomen in de veronderstelling evenwel dat alle andere factoren die hierop een impact hebben ongewijzigd zijn gebleven. Op basis van de vaststelling dat bij alle demografische vooruitberekeningen rekening wordt gehouden met een verdere toename van de levensverwachting worden wij geconfronteerd met de uitdaging dat de totale pensioenlast van een gepensioneerde aldus verder zal toenemen.

Socio-demografie

Dat een pensioenuitkering al of niet toereikend is wordt mede bepaald door de samenstelling van het huishouden van de gepensioneerde. In België leefde in 2001 ongeveer 12 % van de bevolking ouder dan 65 jaar met een andere oudere van 65 jaar en meer (zie bijlage 1; tabel 2.2.). In Europees vergelijkend perspectief scoort ons land hiervoor de hoogste waarde. Slechts 5 % van de 65 jarigen in België wonen alleen wat, overeenstemt met het Europees gemiddelde.

Uitgaande van de vaststelling dat de partners een belangrijke rol vervullen met betrekking tot de zorgverstrekking is de toekomstige ontwikkeling van de samenstelling van het huishouden een belangrijke determinant voor het al of niet toereikend zijn van de pensioenuitkeringen.

Het probleem van de betaalbaarheid

De pensioenuitgaven kenden in ons land sinds de jaren ' 80 in een Europees vergelijkend perspectief een "matige" evolutie. Niettegenstaande België voor de demografische coëfficiënt inzake afhankelijkheid van ouderen op één land na de hoogste waarde noteerde wordt vastgesteld dat de globale pensioenuitgaven overeenkomstig de Europese methodologie, voor België in 1995 ongeveer 12,1 % van het BBP beliepen ten opzichte van 12,8 % van het BBP voor de 15 EU landen. In 2002 worden voor ons land globale pensioenuitgaven van 11,2 % BBP vastgesteld tegenover een EU gemiddelde van 12,6 % (zie bijlage 1 tabel 3.1.).

Een drastische afbouw van de overheidsschuld tot 60% van het BBP zal in België tegen 2030 leiden tot een daling van de rentelasten waarvan de omvang groter zal zijn dan de stijging van de publieke pensioenlasten. Dalende rentelasten kunnen dus vervangen worden door stijgende publieke pensioenuitgaven, zonder dat de collectieve lastendruk stijgt. Dit inzicht heeft geleid tot de budgettaire strategie ten aanzien van de vergrijzing die sinds het begin van de jaren negentig door de Belgische regeringen werd gevoerd. De overheidsschuld zo vlug mogelijk

afbouwen is de beste manier om de wettelijke pensioenen veilig te stellen en de gevolgen van de vergrijzing op te vangen.

Het wegwerken van de Belgische achterstand inzake werkgelegenheid

Een louter budgettaire strategie heeft evenwel zijn limieten. Er is nood aan het ontwikkelen van een aangepaste strategie waarbij een structurele verhoging van de economische activiteitsgraad in onze samenleving wordt nagestreefd (zoals voorgeschreven door de Europese Unie).

De Belgische arbeidsmarkt lijdt in vergelijking met de Europese Unie onder een belangrijke jobachterstand: op 100 personen op arbeidsleeftijd zijn er slechts 60 aan het werk. Dat is 4 minder dan in het EU-gemiddelde. De door België opgelopen achterstand inzake de werkzaamheidsgraad betreft vooral de leeftijdsklassen van 55 tot 64 jaar. In deze leeftijdsgroep is slechts 1 op 4 aan het werk terwijl het EU gemiddelde 4 werkenden op 10 bedraagt. Ook de gemiddelde duur van de loopbaan is in ons land korter: 37 jaar tegenover een EU – gemiddelde van 41 jaar en zelfs 43 jaar in de Scandinavische landen.

Een hogere werkzaamheidsgraad moet het gemakkelijker maken om onder meer fatsoenlijke pensioenen in de eerste en tweede pijler te financieren.

De handhaving van de levensstandaard van de gepensioneerde huishoudens

Dat in Europees vergelijkend perspectief de globale pensioenuitgaven lager scoren dan de demografische afhankelijkheid en dat voor de periode 1995 – 2002 in België een relatieve afname van de pensioenuitgaven wordt vastgesteld kan ondermeer worden toegeschreven aan de toepassing van plafonds bij de berekening van de pensioenuitkeringen, en van een niet volledige welvaartsvastheid van de pensioenen. De pensioenhervorming van 1997 en de ontubbeling van de gezinspensioenen heeft eveneens een matigende invloed gehad op de groei van de pensioenuitgaven.

Tijdens de periode 1982-1998 werd het plafond bij de berekening van de pensioenen enkel aangepast aan de prijsevolutie. Belangrijk is dat de wettelijke pensioenen in België wel automatisch gekoppeld zijn aan de evolutie van de prijzen, maar niet aan de evolutie van de lonen: er is dus koopkrachtvastheid, maar geen permanente koppeling aan de welvaart. Gelet op het feit dat gepensioneerden steeds langer leven met hun pensioen, oefent het gebrek aan welvaartsvastheid een neerwaartse druk uit op de uitkeringsratio. De uitbouw van een democratische tweede pijlerpensioen zal voor werknemers en zelfstandigen meer en meer een bijdrage leveren tot het verzekeren van toereikende pensioenen.

Het bezit van een eigen woning is een belangrijke determinant die de welvaart van het huishouden van de gepensioneerde bepaalt. Beleidsmaatregelen die het verwerven van een eigen woning stimuleren zijn noodzakelijk. Voor de 25 Europese landen wordt een grote variatie vastgesteld wat het bezit van een eigen woning betreft. Zo werd in 2001 voor de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder vastgesteld dat 93% eigenaar is in Ierland terwijl in Nederland slechts 38 % van deze leeftijdsgroep eigenaar is (zie bijlage 1; tabel 2.1.). Met een eigenaarschap van 78 % situeert België zich in de eerste helft van de Europese landen.

3. Gemeenschappelijke objectieven bereiken

3.1 Toereikende pensioenen

3.1.1. Beleidsdoelstellingen

Voor het domein toereikende pensioenen worden volgende drie gemeenschappelijke doelstellingen vooropgesteld:

Doelstelling 1: Het verzekeren dat ouderen niet in het armoederisico verzeilen en dat zij een aanvaardbare levensstandaard kunnen genieten en daarnaast ook delen in de economische welvaart van hun land en kunnen participeren in het openbare, sociale en culturele leven.

Doelstelling 2: De toegang verzekeren voor alle mensen tot de gepaste pensioenvoorzieningen die hen toelaten hun levensstandaard tot op een verantwoord niveau te behouden na hun pensionering.

Doelstelling 3: De solidariteit tussen en binnen generaties bevorderen.

Doelstelling 1: Bestrijden van het armoederisico bij de ouderen

De sociale bescherming in België heeft tot doel voor de totale bevolking, waar de gepensioneerden een belangrijk deel van uitmaken, een maximale sociale insluiting te realiseren. Het inkomen is één van de dimensies van sociale insluiting. Pensioenuitkeringen zijn één van de inkomensbronnen van de gepensioneerden die verder worden aangevuld met het aanbod en of de financiering van specifieke voorzieningen voor ouderen en gepensioneerden. In dit kader kunnen in België de ouderen en gepensioneerden genieten van door de overheid georganiseerde aanvullende uitkeringen, van terugbetaling van zorgkosten, en van een divers aanbod aan zorgvoorzieningen. Andere beleidsmaatregelen situeren zich onder andere op het vlak van de financiële toegankelijkheid van diensten inzake mobiliteit en communicatie.

Het garanderen van **minimumrechten binnen de wettelijke pensioenstelsels** heeft als doel zoveel mogelijk gepensioneerden van het armoederisico te vrijwaren. Het toekennen van deze minimumrechten wordt niet beïnvloed door mogelijke andere bronnen van bestaansmiddelen van de betrokken gepensioneerden. Personen die geen of onvoldoende rechten in de wettelijke pensioenstelsels hebben opgebouwd, kunnen beroep doen op de **Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO)**, die echter wel rekening houdt met de hoogte van eventuele andere bronnen van bestaansmiddelen.

Doelstelling 2: Verzekeren van een aanvaardbare levensstandaard

In België kennen de wettelijke pensioenstelsels inkomensgerelateerde uitkeringen toe. De pensioenen zijn goed voor ongeveer drie vierden van de globale inkomsten van de gepensioneerden (bijlage 1; tabel 4.7a). De pensioenuitkeringen en het beschikken over aanvullende voorzieningen determineren in grote mate de **levensstandaard op het moment van pensionering**. De vrijwaring van de **levensstandaard na pensionering** wordt gerealiseerd door enerzijds de automatische koopkrachtkoppeling van de pensioenuitkeringen

en anderzijds door de mate van herwaardering van de pensioenen in lijn met de algemene evolutie van de welvaart.

Doelstelling 3: Solidariteit binnen en tussen generaties

Het Belgisch wettelijk pensioenstelsel is een repartitiestelsel en is derhalve een instrument om de solidariteit tussen de actieve generaties en de oudere generaties te realiseren. Via de aanvullende pensioenvoorzieningen is het de bedoeling de gepensioneerden een globaal beschikbaar inkomen te verschaffen dat hen toelaat om volwaardig te participeren aan het maatschappelijk leven. De tweede pensioenpijler dient tot het bereiken van deze doelstelling bij te dragen. Door de overheid wordt de uitbouw ondersteund van aanvullende pensioenen waarin elementen van solidariteit zijn opgenomen.

De regeling van minimum- en maximumpensioenen in de wettelijke pensioenstelsels zorgt er voor dat de inkomensspreiding van de pensioenuitkeringen kleiner wordt dan bij toepassing van het zuivere verzekeringsbeginsel, waarbij de hoogte van de uitkering rechtstreeks afhangt van de hoogte van de bijdragen.

3.1.2. Beschrijving van het gevoerd beleid

I. Doelstelling 1: Bestrijden van het armoederisico bij de ouderen

A. Beleidslijnen

- **Minimumvoorzieningen: uitbreiden van het toepassingsgebied.**
 - o **Minimumregelingen.**
 - o **Regeling minimumrechten voor “gemengde loopbanen”.**
 - o **Inkomensgarantie voor ouderen (IGO).**
- **Hoogte en evolutie van de minimumuitkeringen: bedragen sneller laten stijgen dan de evolutie van de koopkracht.**
- **Specifieke financiële tegemoetkomingen zorg- en ziekte kosten en diensten o.a. aan ouderen.**

A.1. Minimumvoorzieningen

Minimumpensioenen binnen de wettelijke pensioenstelsels

Een persoon die voltijds werkt gedurende minstens 2/3e van een volledige loopbaan (30 jaar tewerkstelling binnen één stelsel), kan binnen de pensioenstelsels van de werknemers en zelfstandigen van een inkomensgarantie genieten: een minimumpensioen. Het toegekende minimumpensioen is proportioneel met het aantal gerealiseerde loopbaanjaren ten opzichte van een volledige loopbaan. Voor de ambtenaren die minstens 20 dienstjaren tellen wordt in een gewaarborgd minimumpensioenbedrag voor rustpensioenen voorzien. Dit bedrag varieert naar gelang de burgerlijke staat van de gepensioneerde.

De minimumpensioenen in de drie wettelijke pensioenstelsels zijn cumuleerbaar met eventuele andere inkomstenbronnen.

Vanaf 2003 werd de regeling van de minimumpensioen voor personen met een gemengde loopbaan aangevuld. In het pensioenstelsel voor werknemers werd vanaf 1 april 2003 het begrip ‘gemengde loopbaan’ ingevoerd, dit wil zeggen een loopbaan die is samengesteld uit gelijktijdige of opeenvolgende prestaties als werknemer en zelfstandige. In het geval van een gemengde loopbaan wordt voor de perioden van tewerkstelling als werknemer onder bepaalde

voorwaarden een minimum pensioenbedrag gewaarborgd. De som van de twee pensioenen mag evenwel niet een bepaald plafond overschrijden. De minimumbedragen zijn gelijk aan de minimumbedragen voor de zelfstandigen (cfr. bijlage 2).

Voor de zelfstandigen werd een wettelijke verhoging van de minimumpensioenen vastgelegd onder de vorm van vier opeenvolgende verhogingen op 1 september 2004, 1 december 2005, 2006, en 2007.

Bijstandsregeling: de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO)

De IGO is een individueel recht: samenwonenden (al dan niet gehuwd) kunnen beiden een aanvraag indienen voor de IGO en, na onderzoek van hun gezamenlijke bestaansmiddelen, kan aan elk apart het volledige of gedeeltelijke basisbedrag toegekend worden. Een alleenstaande kan aanspraak maken op het "verhoogde" basisbedrag dat 50% hoger ligt om zo de hogere vaste kosten te compenseren.

A.2. Hoogte en evolutie van de minimumuitkeringen

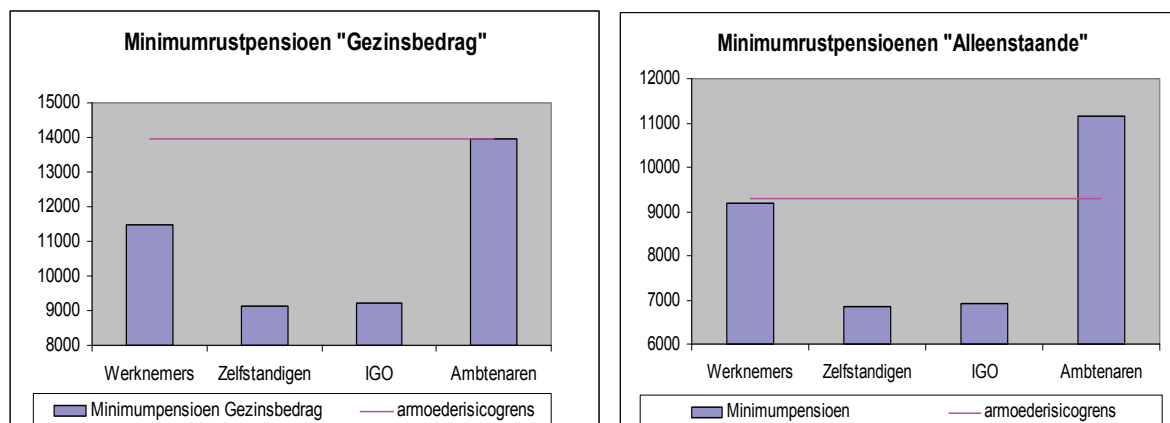
De minimumuitkeringen versus de armoederisicodrempel

In onderstaande grafiek 1 wordt de vergelijking gemaakt tussen de in de loop van het jaar 2001 ontvangen uitkeringen (berekening voor personen met een volledige loopbaan) en de armoederisicogrens afgeleid op basis van de ECHP- golf 2001. Het *minimum rustpensioen voor alleenstaanden* in het stelsel van de zelfstandigen en de tegemoetkoming binnen de IGO blijken sterk onder de **armoederisicodrempel** te liggen (*drempel 60% van het equivalent mediaan inkomen*). Het minimumrustpensioen voor werknemers met een volledige loopbaan ligt ongeveer op dezelfde hoogte als de armoederisicodrempel terwijl voor de ambtenaren het minimumpensioen boven deze drempel ligt.

Enkel in de ambtenarenregeling bereikt het *minimumpensioen "gezinsbedrag"* (pensioenbedrag voor een gepensioneerde met partner ten laste) de armoederisicodrempel voor een gezin.

Met de beslissing om de minimumpensioenen zelfstandigen en de sociale bijstand sinds 2001 sneller te laten stijgen dan in de andere regelingen, zoals uit tabel 1 volgt, mag men verwachten dat voor deze regelingen de afwijking van de minimumpensioenen ten opzichte van de hoogte van de armoederisicodrempel zal verminderen.

Grafiek 1: Minimum rustpensioenen volledige loopbaan, inkomensgarantie voor ouderen (IGO) in 2001 versus armoederisicodrempel, ECHP –golf 2001¹

Bron: Eurostat ;ECHP golf 2001 + eigen berekeningen.

Een oorzaak van de minder toereikende minimum rustpensioenen, is het ontbreken van verhogingen buiten koopkrachtaanpassingen in de jaren '90 omwille van de dwingende noodzaak om de overheidsschuld af te bouwen om aldus de nodige ruimte te creëren voor de financiering van de toekomstige pensioenen.

De in grafiek 1 gemaakte vergelijking heeft betrekking op puur monetaire gegevens. Zo wordt bijvoorbeeld in geval van woningbezit van de gepensioneerden geen rekening gehouden met het bedrag van de toegerekende huur.

Evolutie van de minimumpensioenen en de inkomensgarantie voor ouderen(IGO)

De koopkracht van de pensioenen en de IGO is gewaarborgd door de automatische koppeling ervan aan de gezondheidsindex. De welvaartsvastheid van de uitkering is echter niet automatisch. Aanpassingen boven op de inflatie zijn het voorwerp van ad hoc beleidsbeslissingen.

Sedert het eerste strategisch rapport pensioenen, periode 2002 –2005, evolueerden volgens de gegevens opgenomen in tabel 1 de minimumpensioenen en de inkomensgarantie voor ouderen met de toename van de welvaart. In tabel 1 wordt het netto nationaal inkomen (NNI) als maatstaf voor de welvaart weerhouden. Voor het stelsel van de zelfstandigen wordt zelfs een inhaalbeweging vastgesteld met een vastgestelde stijging van 4% sneller dan het netto nationaal inkomen (NNI). Voor de ambtenaren zijn de minimumpensioenen daarentegen iets minder snel gestegen dan de welvaart

(-) Het IGO werd ingevoerd op 1/6/2001. Voor dit geval werd uitgegaan voor de situatie "alleenstaande" dat het een alleenwonende alleenstaande betreft (geniet basisbedrag IGO x 150%), en voor het gezinsbedrag van een situatie waarbij twee IGO-genieters samenwonen (2 x basisbedrag).

(-) Het equivalent inkomen is het totaal inkomen (privaat, arbeids- en kapitaalsinkomen + pensioenen en alle overdrachten) gedeeld door het aantal equivalente personen. Dit aantal wordt berekend op basis van de gewijzigde OESO-equivalentieschaal die een gewicht van 1,0 toekent aan de eerste volwassene, een gewicht van 0,5 aan elk bijkomende volwassene (personen van 14 jaar en ouder) en een gewicht van 0,3 aan elk kind. Het equivalent inkomen levert dus een meting van de levensstandaard.

(-)Bij internationale vergelijkingen van de uitkomsten van deze indicatoren dient opgemerkt te worden dat de armoederisicogrens en de overeenstemmende armoederisicopercentage relatieve maatstaven zijn. Op basis van de ECHP -golf 2001 gegevens scoort België in Europees perspectief voor de indicator armoederisicopercentage- een relatieve maatstaf - iets lager dan de middenmoot.

Tabel 1: De evolutie van de minimumpensioenen en de IGO, periode 2002-2005

Regeling	Evolutie van 1.1.2002 tot 1.1.2005. (1.1.2002 = 100)		
	Nominaal	Reëel (*)	Relatieve welvaartsstijging (**)
Werknemers:			
- gezinsbedrag	110,15	104,03	100,81
- alleenstaande	110,15	104,03	100,81
Zelfstandigen:			
- gezinsbedrag	113,61	107,49	104,17
- alleenstaande	114,02	107,90	104,56
Ambtenaren:			
- gezinsbedrag	108,23	102,11	98,95
- alleenstaande	108,23	102,11	98,95
IGO:			
- gezinsbedrag	114,13	108,01	104,67
- alleenstaande	114,13	108,01	104,67

(*) Voor de periode 1/1/2002 tot 1/1/2005 bedroeg de inflatiecompensatie 6, 12% (spilindex 1/1/2002 107,30; 1/1/2005 113,87).

(**) De relatieve welvaartsstijging wordt gemeten als het verschil van de reële stijging met de stijging van het reëel Netto Nationaal Inkomen (3,19% over de periode).

Het referentiebedrag van de IGO werd op 1 april 2003 verhoogd met 3,4 % en werd nogmaals verhoogd met 120 EUR op jaarbasis op 1 september 2004 (wat neerkomt op een verhoging met ca. 2,5%). Deze welvaartsaanpassingen zullen in de toekomst herhaald worden (zie punt 3.1.4.).

Het **optrekken van de minimumpensioenen en van de IGO** zoals doorgevoerd in de voorbije periode resulteert in volgende twee effecten: enerzijds ontvangt de betrokken groep gepensioneerden een reëel hoger pensioen dat aansluit bij de evolutie van de welvaart en anderzijds komt een grotere groep ouderen voor deze uitkeringen in aanmerking. De combinatie van beide effecten heeft vermoedelijk een gunstige invloed op het armoederisicopercentage bij de ouderen.

A.3. Aanvullende tegemoetkomingen en diensten

Naast de vervangingsinkomens, bestaan specifieke diensten en tegemoetkomingen, die voor ouderen met bijzondere behoeften op het vlak van zorg-en dienstverlening belangrijk zijn. Deze tegemoetkomingen nemen de vorm aan van een kostencompensatieregeling. De tegemoetkomingen en diensten kunnen gekoppeld zijn aan het “statuut” van de sociaal verzekerde. Ze kunnen ook situatie- of leeftijdsgebonden zijn. Over het algemeen zijn de tegemoetkomingen afhankelijk van de hoogte van het inkomen.

De hieronder vermelde opsomming van tegemoetkomingen en diensten is niet exhaustief.

(1) Afhankelijk aan het statuut van de sociaal verzekerde

De regeling van de verhoogde tegemoetkomingen bij de geneeskundige verzorging is zowel afhankelijk van het statuut als van het inkomen van de sociaal verzekerde.

(2) Afhankelijk van de 'situatie'

Het betreft hier sociale maatregelen die zich in een aantal gevallen richten tot de gehele bevolking, waarvan ouderen of gepensioneerden eveneens kunnen genieten (en waarvoor zij als kwetsbare groep voornamelijk in aanmerking komen)

a) Aanvullende uitkeringen:

- Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden.

b) Terugbetaling van geneeskundige verzorging:

- Benevens de verhoogde tegemoetkomingen is er de regeling van de Maximumfactuur voor gezondheidszorgen (MAF).

c) Terugbetaling van zorgkosten:

- Zorgverzekering (Vlaanderen).

d) Aanbod van zorgvoorzieningen:

Er bestaat een uitgebreid aanbod van diensten: thuisverzorging, toegang tot sociale huisvesting, serviceflats, dagverzorgingscentra, centra voor kort verblijf, faciliteiten voor beschut wonen (in het kader van de psychiatrische zorgverstrekking), rusthuizen (ROB), rust en verzorgingstehuizen (RVT) en psychiatrische verzorgingstehuizen.

De ROB en RVT-tehuizen vangen op dit moment ca. 5 % van de totale bevolking van boven de 60 jaar op. Er kan bovendien vastgesteld worden dat ongeveer 90 % van deze residenten ouder is dan 75 jaar (cfr. Bijlage 1; tabel 6.3). Opmerkelijk is dat de groep van de vrouwen meer dan 80% uitmaakt van deze groep.

Er zijn nog een aantal specifieke maatregelen die de sociale integratie van bejaarden in de samenleving moeten bevorderen, zoals initiatieven inzake de toegankelijke huisvesting, sociale telefoontarieven.

(3) Leeftijdsgebonden tegemoetkomingen

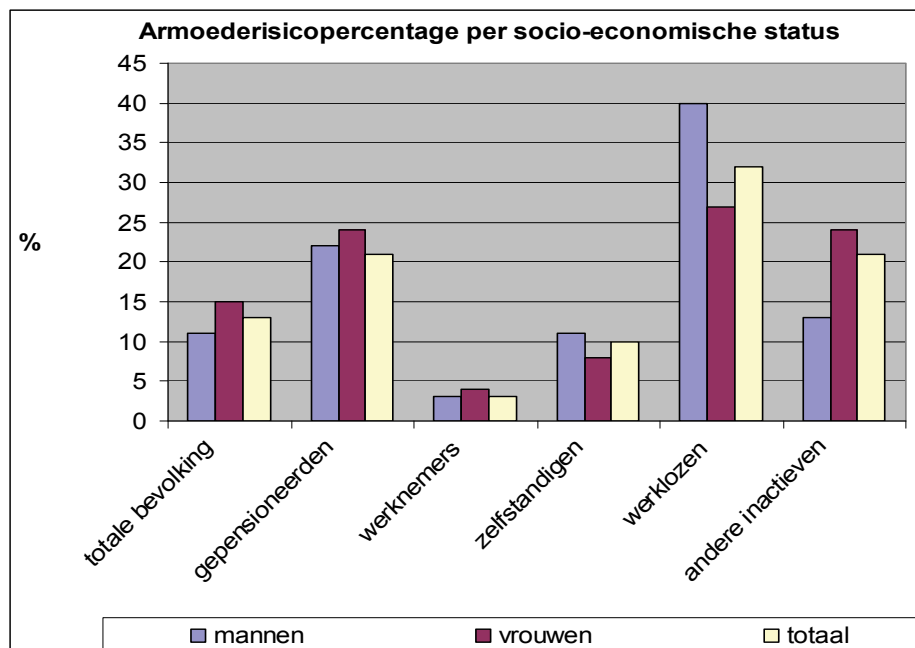
Alle 65+-ers genieten in België verminderingen van de kostprijs van het openbaar vervoerB.

B. Indicatoren en contextgegevens

Uit grafiek 2 volgt dat in België het armoederisicopercentage, bij een armoederisicodrempel van 60% van het mediaan equivalent inkomen, bij gepensioneerden in 2001 significant hoger ligt dan bij zowel de werknemers als de zelfstandigen, namelijk 21% voor gepensioneerden tegenover 3 % voor werknemers en 10% voor zelfstandigen. De andere groep inactieven

hebben een duidelijk hoger armoederisicopercentage dan de werkende. De groep werklozen behoren uitgesproken tot de groep, Met het hoogste armoederisico.

Grafiek 2: Armoederisicopercentages ECHP – golf 2001

Bron: Eurostat ECHP – golf 2001

*Totale bevolking 16+

II. Doelstelling 2: Verzekeren van een aanvaardbare levensstandaard

A. Beleidslijnen

Een aanvaardbare levensstandaard voor de gepensioneerden verzekeren.
- Op moment van de pensionering.

Wettelijke pensioenen:

Werknemers: * herstel van de welvaartsvastheid van de gehanteerde loonplafonds bij de pensioenberekening.

* toekenning van het “minimumrecht per loopbaanjaar” bij de pensioenberekening

Zelfstandigen: * invoering van het “maxi-statuut”

Ambtenaren: * invoering van de leeftijdsbonus bij uitstel pensionering na de leeftijd van 60 jaar.

Aanvullende pensioenen:

* Democratiseren van de toegang tot aanvullende pensioenrechten (2^e pijler)

Na pensionering

Werknemers: *Versterken van de welvaartsvastheid van de oudere pensioenen.

Het toetsen van doelstelling 2 wordt opgesplitst naar het moment van de pensionering en de situatie na pensionering.

A.1. Behoud van de levensstandaard op het moment van de pensionering

(1) De wettelijke pensioenen

De eerste pijler wordt in België beschouwd als de fundamentele waarborg voor een toegang voor iedereen tot een menswaardig pensioen.

Werknemers

Bij de berekening van het toegekende pensioenbedrag, wordt rekening gehouden met een "loonplafond". Looninkomsten boven dit loonplafond worden niet in aanmerking genomen voor de berekening van het pensioenbedrag. Het loonplafond werd gedurende een lange periode op hetzelfde nominaal bedrag vastgesteld. Sinds de pensioenhervorming van 1997 wordt het loonplafond om de twee jaar aangepast (eerste aanpassing in 1999) in functie van de beslissing die inzake de maximale marge voor de loonkostenontwikkeling wordt genomen (loonnorm).

Indien de loopbaan minstens 15 jaar tewerkstelling omvat voorziet het wettelijke pensioenstelsel van de werknemers sinds juli 1997 in een "*minimumrecht per loopbaanjaar*". Voor elk loopbaanjaar waarin er minstens een activiteit werd ontwikkeld equivalent met 1/3e van een voltijdse tewerkstelling tijdens dat jaar zal de berekening van het pensioen minstens gebeuren op basis van het gewaarborgd minimum maandloon van een 21-jarige dat op het moment van de pensionering toepasselijk is, in plaats van op de reële verdiensten. Het recht wordt proportioneel toegekend volgens het bewezen aantal activiteitsdagen voor het betreffende jaar.

Dit minimumrecht per loopbaanjaar komt vooral het rustpensioen van de atypische loopbanen van laaggeschoolde werknemers ten goede. Het minimumrecht per loopbaanjaar wordt slechts toegepast als het totale pensioen op heden minder dan 996,64 EUR (alleenstaande) of 1.245,80 EUR (gezinsbedrag) per maand bedraagt. Dit grensbedrag is niet gekoppeld aan de loonevolutie, maar wel aan de evolutie van de gezondheidsindex.

Zelfstandigen

Sinds 1984 worden de pensioenen van zelfstandigen berekend op de reële (weliswaar geplafonneerde) inkomsten in plaats van op forfaitaire basis, zoals voorheen het geval was. Voor meer gevallen zullen de nieuw ingaande pensioenen geleidelijk aan hogere bedragen aannemen. Voor gevallen met een laag inkomen kan deze regeling evenwel in de toekomst een lagere pensioenuitkering voor gevolg hebben.

Sedert 1 juli 2005, zijn de meewerkende echtgenoten van zelfstandigen verplicht zich aan te sluiten bij het sociaal statuut der zelfstandigen: het zgn. "maxi-statuut". Deze regeling zorgt ervoor dat zij o.a. volledige eigen pensioenrechten opbouwen. Tot dan was de aansluiting voor alle sociale risico's binnen de regeling van de zelfstandige vrijwillig (met uitzondering van verplichte aansluiting tot het mini statuut). Ongeveer 15% zijn op heden verzekerd volgens het maxi statuut..

Ambtenaren

In principe is de refertewedde voor de berekening van het rustpensioen de gemiddelde wedde van de laatste vijf jaar van de loopbaan wat een gunstige invloed heeft op de pensioenberekening in vergelijking met de twee andere wettelijke pensioenstelsels. Een verlenging van de werkelijke gepresteerde loopbaanduur door diplomabonificaties schept de mogelijkheid om een volledig pensioen te bereiken. De invoering van de leeftijdsbonussen voor wie na 60 jaar op pensioen gaat, in de eerste plaats bedoeld om de ambtenaren er toe aan te zetten langer te werken, heeft een gunstig effect op de hoogte van het pensioenbedrag voor zover het volledig pensioen nog niet wordt bereikt.

(2) Aanmoediging van aanvullende pensioenen

De overheid voorziet een aantal fiscale en parafiscale stimuli die het opnemen en uitbouwen van pensioenrechten in de tweede en derde pijler moeten mogelijk maken. Tweede en derde pijlerpensioenen moeten werknemers en zelfstandigen in staat stellen beter hun levensstandaard op peil te houden bij pensionering.

Werknemers

De Wet van 28 april 2003 op de Aanvullende Pensioenen (WAP) viseert de tweede pensioenpijler een grotere spreiding te geven via:

- Sectorpensioenen: de pensioenplannen kunnen ingevoerd worden via CAO's afgesloten op sectoraal niveau. Zij moeten paritair beheerd worden (eventueel via specifieke inspraakorganen). Sectorale plannen zijn bv. ook toepasbaar binnen de KMO's en bieden eveneens toegang tot de 2^e pijlerpensioenen voor arbeiders, daar waar deze in het verleden vaak voorbehouden waren voor bedienden en kaderleden.
- "Sociale Pensioenplannen": Indien de pensioenplannen toegepast worden voor het geheel van het personeel, en als de uitkeringen voldoen aan bepaalde solidariteitsvoorwaarden, dan worden de gestorte bijdragen vrijgesteld van de bestaande verzekeringstaksen
- Minimumrendement op de gestorte premies: er wordt een gewaarborgd minimumrendement op de gestorte werknemers- en werkgeverspremies voorzien. Dit is bedoeld om de werknemers te beschermen tegen de volatiliteit van de financiële markten op dewelke de gestorte premies belegd worden.

Zelfstandigen

Ook voor zelfstandigen werd vanaf 1 januari 2004 de bestaande regeling voor aanvullende pensioenen, die een eerder beperkt succes kende, aangepast: de zelfstandigen kunnen zich nu ook aansluiten bij sociale pensioenkassen, waarbij een verhoogde aftrekbaarheid van de gestorte bijdragen wordt toegestaan ingeval 10% van de bijdragen gaan naar een solidariteitsfonds dat pensioenrechten voor gelijkgestelde periodes moet financieren. Ook werd de mogelijkheid gecreëerd om zulke aanvullende pensioenverzekeringen aan te gaan bij andere verzekeringsinstellingen dan de sociale verzekeringsorganismen voor zelfstandigen.

(3) De derde pensioenpijler

De derde pensioenpijler omvat het individuele pensioensparen en de individuele levensverzekering.

Bij pensioensparen kan iedereen jaarlijks een forfaitair maximumbedrag op een pensioenspaarrekening storten (max. 620 EUR in 2005). Voor deze stortingen wordt een belastingvermindering toegekend op de personenbelasting.

Het opbouwen van privé-verzekeringen (levensverzekeringen) wordt eveneens aangemoedigd via fiscaal aftrekbare premies door de overheid aangemoedigd. Een bijzondere vorm hiervan wordt ook gebruikt om het woningbezit aan te moedigen hetgeen tegelijk de financiële draagkracht van vooral oudere mensen vergroot.

De levensstandaard van de gepensioneerden zal in belangrijke mate bepaald worden door de globale inkomsten uit de drie pensioenpijlers en in voorkomend geval door het bezit van een woning.

A.2. Behoud van de levensstandaard na pensionering

De pensioenuitkeringen zijn in België automatisch gekoppeld aan de gezondheidsindex, maar er is geen automatische koppeling aan de evolutie van de welvaart. De regering kan daarom beslissen om over te gaan tot de *herwaardering* van de pensioenen door ze te verhogen met een percentage of een forfaitair bedrag (zie ook tabel 1).

Door de federale regering werd beslist dat **tijdens de periode 2005-2007** verder gegaan wordt met het programma van het toekennen van **selectieve welvaartsaanpassingen** in de werknemersregeling :

- op 1/9/2005: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 1997;
- op 1/9/2006: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 1998 of 1999;
- op 1/9/2007: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 2000 of 2001.

Vanaf 2007 worden voor de werknemers en zelfstandigen voor de uitkeringen (inclusief de minima) tweejaarlijkse welvaarsaanpassingen doorgevoerd waarvan na advies van de sociale partners de omvang, zal worden bepaald.

Het pensioenbedrag van de ambtenaren wordt aan de welvaart aangepast volgens het principe van 'uitgestelde wedde'. De automatisch perequatie betekent dat een verhoging van het loon van de actieve ambtenaar gepaard gaat met een evenredige verhoging van het pensioen van de gepensioneerde ambtenaar. Volgens de Studiecommissie voor de vergrijzing, jaarlijks verslag 2005, blijkt dat de stijging van het gemiddeld pensioen ongeveer 0,5% lager ligt dan de loonstijging. Dit wordt door de Studiecommissie ondermeer verklaard door een spontane loonstijging tengevolge van een verschuiving naar meer gekwalificeerd personeel en door de trend dat steeds meer loonstijgingen een zodanige vorm aannemen dat de perequatie (al dan niet gedeeltelijk) omzeild wordt(premies, invoeren van nieuwe weddeschalen ...).

B. Indicatoren en contextgegevens

B.1. Levensstandaard bij pensionering

(1) Theoretische vervangingsratio's

De toereikendheid van de pensioenuitkeringen bij de overstap van economische activiteit naar pensioen kan worden weergegeven door een theoretische vervangingsratio. Deze indicator geeft de verhouding van het inkomen uit pensioen ten opzichte van het laatste verdiende beroepsinkomen. Hoe hoger de waarde van de vervangingsratio des te kleiner het

inkomensverschil van het pensioeninkomen is in vergelijking met het laatst verdiende beroepsinkomen.

Binnen de Indicatoren Subgroep van het EU Sociaal Beschermingscomité werd een set van typegevallen vastgelegd die allen betrekking hebben op een alleenstaande man die een pensioen uitsluitend in de werknemersregeling heeft opgebouwd aangevuld met een tweede pijlerpensioen. Het weerhouden basis typegeval wordt gekenmerkt door een man die een loopbaan van 40 jaar heeft doorlopen in de werknemersregeling en waarvan het jaarlijks loon overeenstemt met het rekenkundig gemiddelde loon zoals afgeleid uit de nationale rekeningen. Bij de berekening van de theoretische vervangingsratio voor het jaar 2004 wordt het loon van het jaar 2003 weerhouden. Voor het basis typegeval, 100% gemiddeld loon, is de hoogte van dit jaarloon in 2003 gelijk aan 30.855 euro (gemiddeld inkomen bron nationale rekeningen).

De werkhypothesen voor de jaarlijkse gemiddelde loontoename, de jaarlijkse stijging van het pensioen bovenop de inflatie en de jaarlijkse stijging van het loonplafond voor de berekening van het pensioen voor de periode 2004-2050 zijn opgenomen in bijlage 4- tabel 3.

Voor de opbouw van de tweede pijler wordt aangenomen dat de eerste premie in 1992 werd betaald en dat de hoogte van de jaarlijkse premie gelijk is aan 4,25 % van het loon. Enkel voor het typegeval 66% van het gemiddeld loon wordt een jaarlijkse premie van 1 % weerhouden. Aangenomen wordt dat de reserves een reëel netto rendement van 2 % op jaarbasis bereiken.. Een exhaustieve weergave van de werkhypothesen en de resultaten gaan als bijlage 4.

In tabel 2 worden voor de voornaamste verschillende typegevallen de resultaten van deze gemeenschappelijke oefening opgenomen. De hoogte van de theoretische vervangingsratio's wordt medebepaald door de kenmerken van het wettelijk pensioensysteem zoals de regeling voor het minimumpensioen, loonplafond bij de berekening van de hoogte van het pensioen...

Tabel 2: Theoretische vervangingsratio's voor een alleenstaande werknemer met een loopbaan van 40 jaar

	Basistype: 100% gemiddeld loon				2/3 gemiddeld loon		Toename van 80 tot 120% gemiddeld loon		Toename van 100 tot 200% gemiddeld loon	
	2004	2010	2030	2050	2004	2050	2004	2050	2004	2050
Bruto-vervangingsratio 1e pijler	39,23	40,6	38,16	36,99	43,24	42,24	33,46	31,49	26,96	22,49
Bruto vervangingsratio 2e pijler	3,64	5,4	10,19	9,59	0,86	2,26	3,46	7,97	3,37	7,15
Totale bruto vervangingsratio 1 ^{ste} en 2 ^e pijler	42,87	46	48,35	46,58	44,09	44,5	36,92	39,45	30,33	29,65
Totale netto vervangingsratio	67,29	71,92	76,41	73,75	65,28	65,57	59,86	65,14	49,88	51,97
Netto vervangingsratio indien enkel 1e pijler	62,81	64,86	63,54	61,47	64,09	62,44	55,31	54,26	43,86	39,63

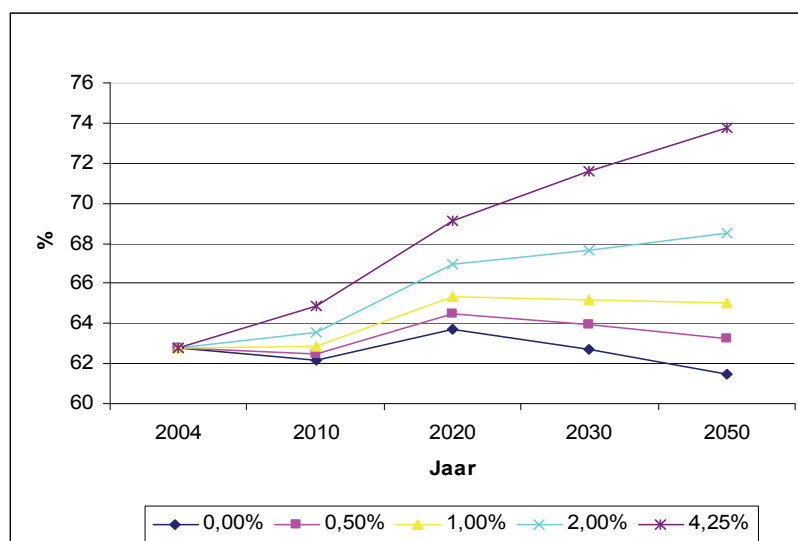
Bron: Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid.

Enkele vaststellingen:

- De netto vervangingsratio's liggen significant hoger dan de bruto vervangingsratio 's omwille van de specifieke regeling voor pensioeninkomsten in het Belgische belastingsstelsel.
- De netto vervangingsratio 1ste pijler in 2004 bedraagt voor het basis typegeval ongeveer 63%.
- Voor gepensioneerden met een loopbaan gekenmerkt door een lager inkomensniveau (2/3 van het gemiddeld loon) ligt de netto vervangingsratio 1ste pijler in 2004 iets hoger (64%) , omwille van de bestaande minimumrechten (minimum per loopbaanjaar en minimumpensioen), het pensioen berekend wordt op het gemiddeld loon en de vervangingsratio op het laatste loon.
- Voor gepensioneerden met een stijgend loonprofiel ligt de netto vervangingsratio 1ste pijler in 2004 lager: respectievelijk 55% (loon van 80% naar 120%) en 44% (loon van 100% naar 200%). Deze lagere waarden zijn voornamelijk het effect van de loonplafonds bij de pensioenberekening.
- Bij de hogere loonprofielen valt ook de toename op van het effect van het tweede pijlerpensioen op de waarde van de vervangingsratio's naarmate de opbouw van het tweede pijlerpensioen na 40 jaar premiebetaling tot maturiteit komt. Eenmaal de maturiteit bereikt, neemt de bijdrage van de 2de pijlerpensioen tot de hoogte van de vervangingsratio af onder invloed van de stijgende levensverwachting. Het opgespaarde kapitaal dient over een langere periode te worden gespreid.

Het aandeel van het 2^e pijlerpensioen op de hoogte van de totale netto vervangingsratio (1ste en 2de pijlerpensioen) is sterk afhankelijk van de hoogte van de bijdragevoet van het 2de pijlerpensioen en van de mate waarin de maturiteit van de opbouw ervan wordt bereikt na 40 jaar premiebetaling Dit wordt in grafiek 3 geïllustreerd voor het basistypegeval -100% gemiddeld loon waarin de totale netto-vervangingsratio's (1ste en 2de pijler pensioen) worden opgenomen van een 2de pijlerpensioen waarvoor in het jaar 2004 voor het eerst bijdragen werden gestort.

Grafiek 3: Totale netto-vervangingsratio's bij pensionering voor diverse bijdragevoeten voor het 2^e pijlerpensioen

Vaststellingen:

Voor de periode 2004-2050 blijft op het moment van de pensionering de totale nettovervangingsratio (1ste en 2de pijler) bij een lage bijdragevoet voor de 2de pijler (0,50 %) vrijwel constant of licht dalend. Vanaf een bijdragevoet van 1%, komt naarmate de maturiteit van de opbouw van de 2de pijler wordt bereikt (na 40 jaar premiebetaling) de totale nettovervangingsratio significant hoger te liggen.

Er moet opgemerkt worden dat in de praktijk de overgang van activiteit naar pensioen vaak geleidelijker verloopt dan in het geschetste theoretische typegeval. De meeste nieuw gepensioneerden zijn het jaar voordien niet meer actief, maar rechthebbend in een andere tak zoals werkloosheid, invaliditeit,... De gemiddelde effectieve uittredingsleeftijd uit de actieve loopbaan ligt een stuk onder de wettelijke pensioenleeftijd. Diverse studies geven aan dat de effectieve uittredingsleeftijd gemiddeld 57 jaar is, terwijl de instroom in het pensioenstelsel van de werknemers gebeurt op een gemiddelde leeftijd (bij de mannen) van 64,02 jaar, na een loopbaan (inclusief gelijkgestelde periodes) van 42 jaar. De betrokkenen worden dus vaak reeds vóór de pensionering met een daling van hun inkomen geconfronteerd.

(2) Verdelingsgegevens van pensioeninkomens op basis van het pensioenkadaster 2001

Uit gegevens van het pensioenkadaster (zie bijlage 5 tabellen 5.1.en 5.2.) blijkt dat de participatiegraad aan 2^e pijlerpensioenen ongelijk verdeeld is volgens het arbeidsstatuut. In 2001 waren de participatiegraden van de nieuw gepenseerde in 2001 gelijk aan:

- met een zuivere loopbaan werknemer: 28,5%;
- met een zuivere loopbaan zelfstandigen: 8,7%;
- met een zuivere loopbaan ambtenaar: 4,6%;
- met een gemengde loopbaan: 22,4 %.

Voor de hierna volgende analyse van de verdelingsgegevens betreffende de groep van gepensioneerden die een 1^e en een 2e pijlerpensioen combineren, beperken we ons tot de subgroep van gepensioneerden met een zuivere loopbaan als werknemer.

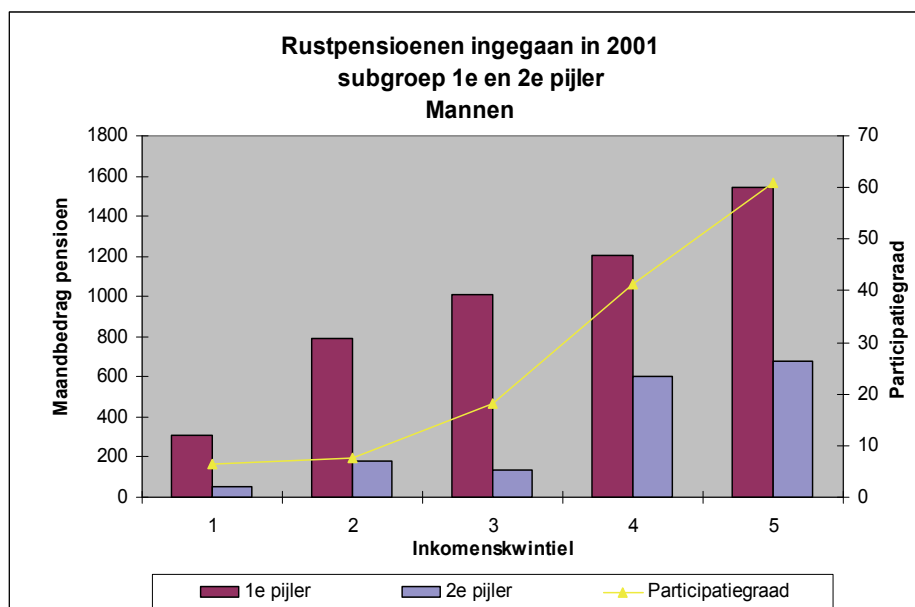
In de grafieken 4^e en 5 kan men, voor de instroom van gepensioneerden in de wettelijke stelsels in het jaar 2001 betreft (**situatie voor de in werking treding van de nieuwe wet aanvullende pensioenen**), de participatiegraad van de tweede pijlerpensioenen vaststellen voor de verschillende inkomenskwintielen. Hierbij valt op dat de groep gepensioneerden die tot de 20% laagste uitkeringen (=1^e kwintiel) behoren het minst participeren aan de 2de pijler, en dit met een gelijklopend patroon bij mannen en bij vrouwen.

In de grafieken 4 en 5 worden de uitkeringen voortkomend uit tweede pijlerpensioenen actuariel omgezet in renten. Aan de subgroep van nieuw gepensioneerden met een zuivere loopbaan “werknemer” in 2001 gecombineerd met een tweede pijlerpensioen werd in slechts 11% van de gevallen het aanvullend pensioen onder de vorm van een rente uitbetaald.

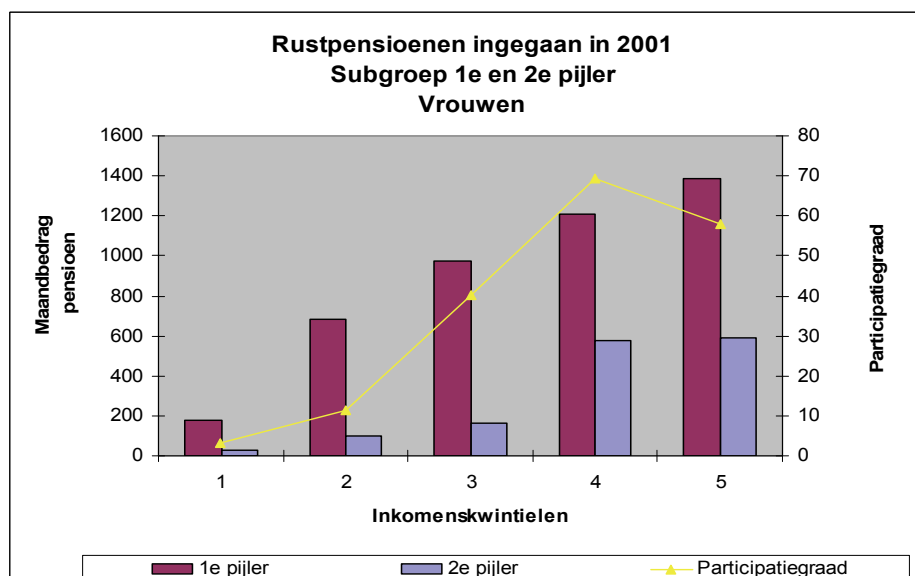
Bij de subgroep van gepensioneerden die een eerste en een tweede pijlerpensioen combineren, valt ook op dat de uitgekeerde pensioenbedragen bij de mannen weliswaar gemiddeld hoger ligt dan bij de vrouwen, maar dat de inkomsten uit het tweede pijlerpensioen voor beide geslachten gelijkaardige verhoudingen van het pensioeninkomen vormen.

Zoals uit bijlage 5 tabel 5.3. blijkt, varieert de samenstelling van de kwintielen zeer sterk: het laagste kwintiel bestaat overwegend uit vrouwen (89%), terwijl het hoogste kwintiel hoofdzakelijk uit mannen bestaat (96%).

Grafiek 4: Participatiegraad tweede pensioenpijler en uitkeringshoogte eerste en tweede pijlerpensioen voor gepensioneerde mannen uit de inkomenskwintielen die beide types pensioenen genieten

Grafiek 5: Participatiegraad tweede pensioenpijler en uitkeringshoogte eerste en tweede pijlerpensioen voor gepensioneerde vrouwen uit de inkomenskwintielen die beide types pensioenen genieten

Vaststellingen:

Uit deze grafieken blijkt dat, daar waar bij het laagste kwintiel ongeveer 13% van het globaal pensioeninkomen bestaat uit inkomsten van de tweede pensioenpijler, dit voor de twee hoogste kwintielen ongeveer 30% en meer bedraagt. De tweede pijlerpensioenen leveren bij de twee hoogste kwintielen een substantiële bijdrage tot de vrijwaring van de levensstandaard: zij trekken het bruto pensioeninkomen voor deze subgroepen op met ongeveer 40%.

(3) Participatie aan de 2e pijlerpensioenen : Opbouw van rechten(actuele toestand)

Werknemers

Einde 2004 bestonden er collectieve arbeidsovereenkomsten die voorzien in aanvullende pensioenvoorzieningen in economische sectoren die ca. 25% van de tewerkstelling in de privé-sector vertegenwoordigen. De participatie is toegenomen met de nieuwe wet aanvullende pensioenen(WAP), en indien hierbij de ca. 800.000 werknemers gevoegd worden die reeds aangesloten waren bij pensioenfondsen en groepsverzekeringen, kan men aannemen dat ongeveer 48% van de werknemers van de privé-sector (bijlage 6) in aanmerking komt om aanvullende pensioenrechten onder een of andere vorm. In een aantal sectoren, zoals de non-profitsector bestaan ook reeds engagementen om aanvullende pensioenplannen in te voeren, waardoor de dekkingsgraad nog gevoelig zal toenemen.

Zelfstandigen

Volgens de eerste aanduidingen van Assuralia (Beroepsvereniging van verzekeraars) zijn de eerste aanduidingen positief: het aantal polissen zou groeien met ca. 2/3, enkel bij de privé-verzekeraars. De totale dekkingsgraad wordt door het CBFA geraamd op ongeveer 21%, ongeveer gelijk verdeeld over sociale verzekeringskassen en privé-verzekeringsmaatschappijen. (bijlage 6)

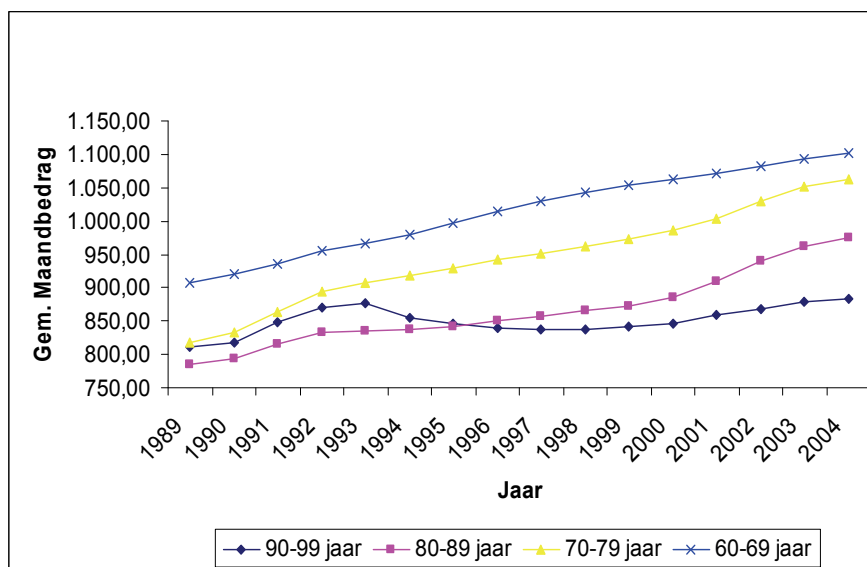
B.2. Levensstandaard na pensionering

Welvaartsvastheid van de oudere pensioenen

Uit grafiek 6 die de evolutie van het gemiddeld werknemerspensioen ‘alleenstaande’ van een gehuwde man met een volledige loopbaan (constante prijzen) naar leeftijdsklasse weergeeft volgt dat de oudste pensioenen geen aansluiting houden met de nieuwe pensioenen². Voor de periode 1989 – 2004 wordt evenwel vastgesteld dat het verschil van het gemiddeld bedrag van het eerste pijlerpensioen tussen de oudere en nieuw gepensioneerden kleiner is geworden.

² Voor diegenen waarvan het pensioen in 1967 of vroeger is ingegaan (90+ in de grafiek) betreft het pensioenbedrag opgenomen in de grafiek zowel het kapitalisatiegedeelte als het repartitiegedeelte. Voor diegenen waarvan het pensioen na 1967 is ingegaan (overgang naar het repartitiestelsel) betreft het hier opgenomen pensioenbedrag enkel het repartitiegedeelte. Het kapitalisatiegedeelte verworven tijdens de jaren voor 1968 wordt voor deze gepensioneerden als afzonderlijke rente uitbetaald

Grafiek 6: Evolutie van het gemiddeld maandbedrag van het rustpensioen werknemersregeling van een alleenstaande gehuwde man met volledige loopbaan, per leeftijdsklasse

Uitgedrukt in maandbedragen in EURO.

Bron: Rijksdienst voor Pensioenen

Op basis van de berekeningen van de theoretische vervangingsratio's, waarvan de resultaten zijn opgenomen in tabel 2, wordt voor het basistypegeval, alleenstaande werknemer met een loopbaan van 40 jaar, een totale theoretische netto-vervangingsratio (1ste en 2de pijler) bij pensionering in 2004 bekomen ten belope van 67,29%. Rekening houdende met de opgelegde assumpties in verband met de evolutie van de lonen en de pensioenuitkeringen zou in 2014 de verhouding tussen het geëvolueerd pensioen (1ste en 2de pijler) en het geëvolueerd loon van het jaar voordien in netto waarden teruggevallen zijn tot 63,70%.

III. Doelstelling 3: Solidariteit tussen en binnen de generaties bevorderen

De doelstelling van de wettelijk pensioensystemen in België is voor iedereen de toegang garanderen tot een menswaardig pensioen gebaseerd op een evenwichtige combinatie van solidariteit en verzekering. De wettelijke pensioensystemen behoren in België tot het repartitietype.

Volgens een studie, uitgevoerd door John Myles³ voor de Belgische Regering, moet de kost van de veroudering op een rechtvaardige manier gespreid worden over de actieven en de gepensioneerden enerzijds (intergenerationele rechtvaardigheid) en anderzijds moeten ook binnen elk van deze groepen de zwaksten niet onevenredig belast worden en dient een gelijke behandeling van mannen en vrouwen tot stand te komen (intragenerationele rechtvaardigheid).

³ J. Myles, *A new social contract for the elderly*, in "Why we need a new welfare state", Oxford University Press, Oxford, 2002, pp. 130-172

A. Beleidslijnen

- Vrijwaren van het solidariteitsbeginsel binnen de pensioenstelsels:**
- **Intragenerationeel: beschermen van de zwaksten binnen de gepensioneerden en de actieven**
 - * **Pensioenen:**
 - **Onbegrensde bijdrage plafonds vs loonplafonds**
 - **Belastingverminderingen**
 - **Solidariteitsbijdrage**
 - * **Andere sociale prestaties voor gepensioneerden**
 - **Bijdrage ziekteverzekering**
 - **Intergenerationeel: verdeling van de pensioenlasten tussen actieven en gepensioneerden**
 - * **repartitiesstelsel**
 - * **Zilverfonds**

A.1. Intragenerationele solidariteit

Dit vertaalt zich in volgende beleidslijnen:

**Financieringsmechanisme van de wettelijke pensioenen*

De sociale bijdragen worden geheven op het volledige (onbegrensde) brutoloon, terwijl de pensioenberekening rekening houdt met een jaarlijks loonplafond. Volgens dit mechanisme wordt er voor de hogere lonen een ontkoppeling doorgevoerd tussen het verdiende loon en de opgebouwde pensioenrechten. Dit impliceert dat de actieven die een loon verdienen dat hoger is dan het loonplafond proportioneel meer bijdragen dan de anderen met een lager inkomen en derhalve binnen het repartitiesysteem solidair zijn met de totale groep van actieven. Sedert 1999 wordt het loonplafond om de twee jaar aangepast (eerste aanpassing in 1999) in functie van de beslissing die inzake de maximale marge voor de loonkostenontwikkeling wordt genomen (loonnorm).

** Personenbelasting*

Een bijzondere vorm van solidariteit wordt langs fiscale weg bewerkstelligd. De gepensioneerden genieten van een forfaitaire maximumbelastingvermindering⁴.

** Solidariteitsbijdrage*

Op de hoge pensioenen gebeurt een inhouding – progressief van 0% naar 2%⁵ - bestemd voor de financiering van de lage pensioenen en dit vanaf een maandelijks pensioenbedrag van 1452,11 EUR voor pensioenen met gezinslast en 1161,85 EUR voor pensioenen “alleenstaande”. Deze inhouding gebeurt op de inkomsten van 1^e en 2^e pensioenpijler. Bij uitbetaling in kapitaal wordt het tweede pijlerpensioen omgerekend in een fictieve rente.

⁴ Voor de belastbare inkomsten 2004 bedroeg deze 1637,96 EUR voor alleenstaanden en 1912,53 EUR voor personen met een gezinslast. De toepassing van de vermindering op een verschuldigde basisbelasting, die deze grenzen niet overschrijdt, geeft geen aanleiding tot eventuele terugbetaling van belastingen als een vorm van “belastingkrediet”

⁵ Voor een maandelijks pensioenbedrag hoger dan 2347,85 EUR (met gezinslast) of 2054,38 EUR (“alleenstaanden tarief”) wordt 2% toegepast.

** Bijdrage aan de financiering van de ziekteverzekering*

De gepensioneerden met een pensioen van meer dan 1295,28 EUR/maand (pensioen met gezinslast) of 1092,93 EUR/maand (alleenstaanden) betalen eveneens een persoonlijke bijdrage voor de ziekteverzekering (3,55% van het bruto pensioen). Deze inhouding gebeurt op de uitkeringen van de 1^e en de 2^e pensioenpijler.

A.2. Intergenerationele solidariteit

Uitgangspunt van de intergenerationele solidariteit is de kosten van de veroudering op een billijke manier te spreiden over de actieven en de gepensioneerden.

- * De inkomensoverdrachten van de actieven naar de gepensioneerden.
De pensioenstelsels voor werknemers en zelfstandigen worden gefinancierd via het repartitiestelsel: de bijdragen geheven op de lonen van de actieven worden aangewend voor de uitbetaling van de huidige pensioenen wat een lopende financiële overdracht van actieven naar gepensioneerden impliceert.
- * *Rechtvaardige spreiding van de kost van de veroudering over de actieven en de gepensioneerden.*

Vanuit deze bekommernis werd in 2001 het Zilverfonds⁶ opgericht met als doelstelling een demografische reserve aan te leggen die moet toelaten in de periode tussen 2010 en 2030, vanaf het moment dat de schuldgraad minder dan 60% van het BBP bedraagt, de extra uitgaven ten gevolge van de vergrijzing te financieren. Het Zilverfonds is geen permanent kapitalisatiefonds maar een tijdelijk egalisatiefonds.

De financiering van het Fonds gebeurt via de toewijzing van de begrotingssurplusen van de Federale Overheid, éénmalige niet-fiscale ontvangsten, overschotten uit de sociale zekerheid en de opbrengsten uit de belegging van het kapitaal van het Fonds. Vanaf 2007 moeten jaarlijks begrotingsoverschotten worden gerealiseerd die in het Zilverfonds zullen worden gestort.

B. Indicatoren

In bijlage 1, tabellen 4.9 en 4.10, werden de resultaten voor 2001 opgenomen van de inkomensongelijkheidsindicator S80/S20, gemeten voor twee oudere leeftijdsgroepen (65+ en 75+) in vergelijking met de complementaire groepen van jongere leeftijd: respectievelijk 0-65 en 0-75. Voor beide leeftijdsgrenzen is de inkomensongelijkheid in de oudere leeftijdsgroep merkkelijk ongelijker dan deze in de jongere leeftijdsgroep. In vergelijking met de andere lidstaten van de Europese Unie is de inkomensongelijkheid in de oudere leeftijdsgroep in vergelijking met deze in de jongere leeftijdsgroep, zoals gemeten op basis van de ECHP golf 2001, in België het grootst.

3.1.3. Uitdagingen voor het beleid in de toekomst

Pensioenontwaardiging

De Belgische wettelijke pensioenen kennen geen automatische aanpassing aan de koopkracht maar zijn niet gebonden aan de evolutie van de welvaart. Naarmate de ingangsdatum van het pensioen verderaf ligt, wordt het effect van de pensioenerosie groter. De stijging van de levensverwachting zoals zij aangenomen wordt in de demografische projecties vertaalt zich in

⁶ Wet van 5 september 2001 tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot oprichting van een Zilverfonds

een langere pensioenduur en bijgevolg een risico dat meer pensioenen ontoereikend kunnen worden.

Toenemend aandeel van vrouwelijke gepensioneerden

De huidige gepensioneerden aan gezinsbedrag in de werknemersregeling zullen in de toekomst steeds meer vervangen worden door de nieuwe generaties dubbelpensioentrekkingen, waarbij de som van beide pensioenen in absolute termen het pensioen “gezinsbedrag” zal overtreffen, ondanks een lagere vervangingsratio (pensioen t.a.v. laatst verdiende loon) voor deze gezinnen.

Hoewel de pensioenrechten van de vrouwen op korte termijn relatief laag zijn omwille van de meestal korte beroepsloopbaan, zullen zij op langere termijn leiden tot een hogere uitkeringsratio (uitgekeerde gemiddelde pensioenen aan gezin ten aanzien van het gemiddelde loon van actieve werknemers), omdat de dan nieuw gepensioneerde vrouwen een langere loopbaan zullen hebben.

Door het toenemend aandeel van de vrouwelijke gepensioneerden met een opgebouwd rustpensioen, gekoppeld aan de significant hogere levensverwachting van de vrouwen en de langere pensioenduur die hiermee gepaard gaat, kan de intensiteit van de pensioenerosie toenemen.

3.1.4. Strategieën voor toereikende pensioenen in de toekomst

Beleidslijnen

Welvaartsvastheid van de pensioenen   • herstel loonplafonds • welvaartsaanpassingen van de oudste pensioenen • herwaardering van de sociale bijstand Democratisering van de tweede pijlerpensioenen

De Belgische pensioenstelsels blijven gebaseerd op het idee dat elkeen toegang dient te hebben tot een menswaardig pensioeninkomen en dat deze toegang gewaarborgd moet blijven. De eerste pensioenpijler blijft daarom de basisuitdrukking vertegenwoordigen van de solidariteit en verzekering.

Herstel van de aanpassing van de hoogte van de loonplafonds

Eerste pensioenpijler

Werknemers

- Sinds de pensioenhervorming van 1997 worden de loonplafond weerhouden bij de berekening van de pensioenen om de twee jaar aangepast (eerste aanpassing in 1999) in functie van de beslissing die inzake de maximale marge voor de loonkostenontwikkeling wordt genomen (loonnorm). Hierdoor zal een verdere terugval van de vervangingsratio bij de instroom van het pensioen afgeremd worden.

- Naast de automatische koppeling van de pensioenen aan de evolutie van de koopkracht zullen selectieve welvaartsaanpassingen⁷ de pensioenerosie van de gepensioneerde relatief vertragen. Daarom zal dit beleid van “**welvaartsaanpassingen**” verder gezet worden, maar op een doelgerichte basis: er wordt momenteel geopteerd voor “gerichte” aanpassingen, omwille van de grotere sociale doeltreffendheid.

Tijdens de periode 2005-2007 zullen volgende welvaartsaanpassingen toegekend worden:

- op 1/9/2005: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 1997
- op 1/9/2006: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 1998 of 1999;
- op 1/9/2007: 2% voor alle pensioenen ingegaan in 2000 of 2001.

Vanaf 2007 zullen **tweejaarlijkse welvaartsaanpassingen** worden doorgevoerd, **na advies van de sociale partners**.

Zelfstandigen

Vanaf 2007 zullen zoals voor de werknemers tweejaarlijkse aanpassingen worden doorgevoerd na advies van de sociale partners. Binnen het pensioenstelsel van de zelfstandigen wordt op **1 juli 2006** het zogenaamde 1^e pijler *bis*-pensioen ingevoerd met de bedoeling het verschil tussen het globale wettelijk pensioen als zelfstandige en dit van de werknemers te verminderen. Dit zal geconcretiseerd worden op basis van een kapitalisatieregeling, en gekenmerkt met een aantal solidaire rechten.

IGO

Voor wat de IGO betreft, werd het referentiebedrag van de IGO op 1 april 2003 verhoogd met 3,4 % en werd nogmaals verhoogd met 120 EUR op jaarbasis op 1 september 2004. Deze verhoging zal herhaald worden op 1 december 2005, 2006 en 2007 (wat neerkomt op een verhoging met telkens ongeveer 2,5 %)

Democratisering van de tweede pensioenpijler (werknemers en zelfstandigen regeling)

Om de levensstandaard van de gepensioneerden maximaal op te krikken, zullen de wettelijke pensioenen in toenemende mate aangevuld worden via uitkeringen opgebouwd in de tweede pensioenpijler. Het impact van de uitkering van de tweede pensioenpijler op het totale pensioenbedrag zal des te groter zijn naarmate het aantal bijdragejaren binnen de tweede pijler zal toenemen.

Aangezien de meeste tweede pijlerpensioenen gefinancierd worden op het niveau van de bedrijfstakken kunnen zij enkel berusten op het kapitalisatieprincipe. Om redenen van noodzakelijke solidariteit, dient deze aanvullende bescherming uitgebreid tot alle werkenden.

⁷ Om de werking van de selectieve welvaartsaanpassingen voor te stellen, moeten we het pensioenbestand beschouwen als een verzameling van opeenvolgende generaties gepensioneerden.

Het pensioen van de nieuw gepensioneerde generatie is berekend aan de hand van de lonen, verdiend tijdens de 40 à 45 jaar durende loopbaan die de pensioneringsdatum voorafgaat, naar rato van 1/45 ste per loopbaanjaar; dus beïnvloed door de loonstijgingen van de voorbije 40 à 45 jaar.

- Het pensioen van de oudere generatie wordt bepaald door een loopbaan die zich eerder in de tijd situeert (bijvoorbeeld een loopbaan van 1936-2001 ten opzichte van een loopbaan van 1937-2002). Uitgaande van een jaarlijkse stijgende loonevolutie, leidt een verschuiving in de tijd tot een lager gemiddeld pensioen ten opzichte van de jongere generatie. Het effect van de gemiste loonstijging gedurende de voorbije jaren kan voor de oudere generatie gedeeltelijk worden gecompenseerd door selectieve welvaartsaanpassingen. De achterstand die de oudere generatie ten opzichte van de jongere generatie oploopt wordt daardoor verkleind.

3.2 Financiële houdbaarheid van pensioenstelsels

3.2.1. Werkgelegenheid en arbeidsmarktparticipatie van oudere werknemers

Doelstelling 4: *Op welke manier wordt een hoog niveau van werkgelegenheid nagestreefd? Gebeurt dit, indien nodig, via intensieve arbeidsmarkthervormingen zoals voorzien in de Europese Werkgelegenheidsstrategie, op een manier die consistent is met de BEPG?*

Doelstelling 5: *Hoe wordt verzekerd dat, naast werkgelegenheidsbeleid en economisch beleid, alle relevante taken van sociale zekerheid, inzonderheid het pensioenstelsel, over voldoende stimulansen beschikken om de participatiegraad van oudere werknemers te verhogen? Bevordert het pensioenstelsel graduele uittreiding ?*

Sinds de invoering van de Europese Werkgelegenheidsstrategie (EWS) in 1997 werden er in België reeds meer dan 280 000 banen gecreëerd, waardoor de werkgelegenheidsgraad steeg van 58,9 % naar 60,3 % in 2004. Die toename volstond echter niet om het gemiddelde niveau van onze buurlanden (66,7 %) of van de Europese Unie (63,0 %) te bereiken. Het werkgelegenheidsbeleid dat tijdens die periode werd gevoerd, heeft bijgedragen tot een meer arbeidsintensieve economische groei, vooral ten gunste van laaggeschoolden.

Tabel 3: Werkgelegenheidsgraad in België in 2004

	Enquête over de arbeidskrachten	Nationale administratieve gegevens
15 – 64 jaar		
Totaal	60,3	60,9
Mannen	67,9	66,4
Vrouwen	52,6	55,2
Belgen	61,4	-
Buitenlanders uit de EU-15	56,9	-
Buitenlanders van buiten de EU-15	36,6	-
15-24	28,1	33,2
25-54	77,3	75,7
55-64 Totaal	30,0	33,7
55-64 Mannen	39,1	42,6
55-64 Vrouwen	21,1	25,1
15 jaar en ouder		
Totaal	-	61,8
Mannen	-	67,8
Vrouwen	-	55,7

Bron: Federaal Planbureau en Eurostat.

De beroepsbevolking, waarvan het verloop zowel afhangt van de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd als van de stijging van de activiteitsgraad, zou in 2005 aanzienlijk toenemen, tot 4,85 miljoen mensen. Omdat dit bijkomende arbeidsaanbod maar ten dele wordt opgevangen door de vraag naar arbeidskrachten, zou het aantal werkzoekenden in 2005 met 17 000 eenheden stijgen. Uitgedrukt in procenten van de beroepsbevolking zou de geharmoniseerde werkloosheidsgraad volgens de enquêtes over de arbeidskrachten aldus toenemen van gemiddeld 8,6 % in 2004 tot 8,7 % in 2005.

Om de achterstand qua werkgelegenheid ten opzichte van onze Europese partners in te halen, is het noodzakelijk om het groeipotentieel van de Belgische economie te vergroten en de arbeidsintensiteit van de groei nog te verhogen. Daartoe moet verder worden toegezien op een *strikte beheersing van de arbeidskosten*, door middel van een verantwoord loonbeleid en – rekening houdend met de budgettaire beperkingen- lastenverlagingen die in de eerste plaats gericht moeten worden op groepen waarvan een duurzame integratie op de arbeidsmarkt problematisch blijkt.

Tabel 4: Vermindering van de sociale bijdragen en loontoelagen (in miljoen euro)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Vermindering van de werkgeversbijdragen.	3.807	4.242	4.298	4.330	4.369	4.424	4.484
2. Loontoelagen	824	1.139	1.390	1.438	1.460	1.487	1.515
Totaal ten voordele van de bedrijven (1 + 2)	4.631	5.381	5.688	5.767	5.829	5.910	5.999
3. Vermindering van de persoonlijke bijdragen	146	234	321	408	364	332	308

Bron: FEDERAAL PLANBUREAU, Economische vooruitzichten 2005-2010, Kapittel VIII, Tabel 5, p. 143.

In de tweede plaats dient de werking van de arbeidsmarkt verder te worden verbeterd, onder meer om de problemen bij het afstemmen van arbeidsaanbod en –vraag te verhelpen. Nog te veel vacatures raken niet ingevuld omdat ter plaatse geen mensen met de geschikte competenties kunnen worden gevonden. In dat verband hebben studies aangetoond dat een betere afstemming van aanbod en vraag enkel kan worden gerealiseerd door de nodige voorwaarden te scheppen voor een grotere (geografische en professionele) mobiliteit en een betere toegang tot initiële en voortgezette beroepsopleidingen voor iedereen, waarbij wordt toegezien op de strikte toepassing van het gelijkkansenbeleid.

Met betrekking tot de versterking van het arbeidsaanbod, is het noodzakelijk om de momenteel ondervertegenwoordigde groepen in de beroepsbevolking, met name jongeren, vrouwen, allochtonen en 55-plussers, vanaf nu te mobiliseren. Daartoe dient ervoor gezorgd te worden dat de keuze om te werken financieel wordt beloond. Teneinde werken financieel aantrekkelijker te maken (“making work pay”), heeft de Belgische overheid belangrijke maatregelen genomen om sommige financiële vallen te verhelpen. Zo werd het PWA-stelsel, dat in de praktijk aanleiding gaf tot belangrijke financiële vallen, opgedoekt en vervangen door de regeling van de dienstencheques. Ook werd het belastingkrediet vervangen door de zogenaamde werkbonus, waardoor de financiële stimulans tot het opnemen van werk niet langer pas bij de uiteindelijke belastingafrekening maar veel sneller zichtbaar wordt.

Niettemin blijven er nog een aantal financiële vallen bestaan. Aldus komen vallen frequenter voor wanneer de betrokken persoon de maximale werkloosheidsuitkering ontvangt, of wanneer het om een tewerkstelling tegen het minimumloon gaat. Ook gezinnen waarin het enige inkomen een werkloosheidsuitkering betreft en de niet-actieve partner aan het werk wil, worden frequenter met een financiële val geconfronteerd. Ten slotte impliceert de overstap naar deeltijds werk een grotere kans op een val dan de overstap naar voltijds werk.

Er zijn evenwel nog andere elementen die de beslissing om zich op de arbeidsmarkt aan te bieden, beïnvloeden. In dat opzicht vormen de onlangs door de regering genomen maatregelen om de beschikbaarheid van werkloosheidsuitkeringstrekkers voor de arbeidsmarkt te vergroten. Dat nieuwe stelsel voorziet in een individuele begeleiding van de werklozen. Vorming en opleiding zijn noodzakelijk, teneinde de kwalificaties en vaardigheden van de werklozen beter af te stemmen op de arbeidsvraag. In dit verband dienen de nodige middelen voorzien te worden voor een efficiënte begeleiding van alle werklozen en voor de bij- en omscholing van volwassenen. Daartegenover wordt nagegaan of de werklozen effectief inspanningen leveren om werk te vinden.

De analyse van de eindeloopbanen toont dat de huidige reglementering zowel voor de werkgevers als voor de werknemers financiële stimulansen inhoudt om na 55 jaar vervroegd uit te stappen. In die context heeft de regering in 2004 een verlaging van de sociale lasten voor de oudere werknemers ingevoerd. Zij heeft ook een werkhervattingstoeslag ingevoerd (aanbodmaatregel met mogelijk gunstig vraageffecten) en de verplichting tot “outplacement” ten laste van de werkgever voor ontslagen werknemers van 45 jaar en ouder. Bovendien werd er, op basis van de door de regering voorgestelde maatregelen, zeer recent een tripartiete Conferentie (regering en sociale partners) omtrent de eindeloopbaanproblematiek opgezet.

Ten slotte zijn er te veel - vooral oudere - werknemers, die onvoldoende bijscholing genoten hebben om hun vaardigheden te actualiseren of om hun beroepsloopbaan te kunnen heroriënteren. Zij worden uitgestoten uit de arbeidsmarkt omdat hun productiviteit in de uitgeoefende functie onvoldoende is om de loonkosten te verantwoorden. Dit pleit voor een vermindering van de loonkosten van laaggeschoolde werknemers en voor investeringen in menselijk kapitaal. De voortgezette beroepsopleiding is een middel bij uitstek om nieuwe bekwaamheden te verwerven en hun kwalificaties in de loop van het beroepsleven te actualiseren. Op dat vlak werden er inspanningen geleverd om het opleidingsaanbod uit te breiden, en zijn de door de sociale partners vastgelegde doelstellingen om de participatie in levenslang leren te verhogen, zeer bemoedigend.

Tabel 5: Vervroegd pensioen (in duizend tallen) – 2003

	Oudere werklozen		Bruggepensioneerden		Arbeidsongeschiedheid		Gepensioneerden (rust en overleving)	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
50 jaar	0,3	0,5	0,2	0,1	4,0	3,8	1,0	3,3
51 jaar	2,9	4,0	0,3	0,1	4,3	3,9	1,1	3,6
52 jaar	4,1	5,6	1,2	0,2	4,5	3,7	1,2	3,8
53 jaar	5,0	6,2	1,6	0,3	4,8	3,9	1,3	4,5
54 jaar	5,8	6,7	2,2	0,4	5,3	3,8	1,3	4,8
55 jaar	6,4	7,1	3,8	0,8	5,7	4,0	1,4	5,7
56 jaar	7,3	7,6	5,6	1,1	5,9	4,1	2,1	6,4
57 jaar	7,5	7,2	6,4	1,1	6,4	4,1	2,5	7,3
58 jaar	7,4	7,0	8,5	2,0	5,7	3,7	2,2	6,9
59 jaar	7,6	6,8	9,6	2,5	5,9	3,6	2,4	7,5
60 jaar	5,8	4,3	9,4	2,5	5,5	3,1	14,1	14,6
61 jaar	4,6	3,3	9,1	2,3	4,9	2,6	17,4	16,7
62 jaar	4,5	1,7	9,8	1,5	4,6	2,4	17,5	16,7
63 jaar	4,6	0,0	11,7	0,0	5,1	0,2	21,2	35,1
64 jaar	4,7	0,0	13,8	0,0	5,5	0,0	24,2	38,7

*Diegenen, die een pensioen genieten zowel in het werknemers- of zelfstandigenstelsel als in het overheidsstelsel worden tweemaal geteld. Het aantal gepensioneerden in het werknemers- en zelfstandigenstelsel worden geteld op 1 januari 2004.

Bron: Federaal Pplanbureau.

3.2.2. Houdbaarheid van de overheidsfinanciën en een eerlijke balans tussen de actieven en de gepensioneerden

3.2.2.1. Beleidsdoelstellingen

Doelstelling 6: De pensioenstelsels zodanig hervormen dat rekening wordt gehouden met de algemene doelstelling van de financiële houdbaarheid van overheidsfinanciën. Tegelijk moet de houdbaarheid van de pensioenstelsels gepaard gaan met een gezond fiscaal beleid dat, indien nodig, een schuldvermindering omvat. De strategieën die werden goedgekeurd om die doelstelling te bereiken, kunnen ook de oprichting van speciale reservefondsen voor pensioenen omvatten.

Doelstelling 7: Verzekeren dat pensioenvoorzieningen en –hervormingen een eerlijke balans behouden tussen de actieven en de gepensioneerden door de eersten niet te overbelasten en de laatsten een aangepast pensioen te blijven geven.

Het gevoerde beleid is erop gericht om, zowel op middellange als op lange termijn, de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te verzekeren en een hoog niveau van sociale

bescherming te behouden – wat met name gelijkwaardige pensioenen veronderstelt – zonder evenwel de verplichte heffingen te verhogen omdat dit de economische prestaties schaadt.

Hierna volgen de concrete hoofdlijnen van dat beleid:

- De toekomstige stijging van de overheidsuitgaven voor pensioenen beperken dankzij een strikte parametrisering van de berekeningswijze (cf. 3.2.2.2.). Toch blijft de verzekeringsfunctie van het stelsel het belangrijkste en moeten corrigerende mechanismen de laagste pensioenen tegen de gevolgen van die striktheid beschermen (cf. 3.1. Toereikende pensioenen).
- De financiering van de sociale zekerheid globaliseren ('globaal beheer van de sociale zekerheid') om te komen tot een gecentraliseerd beheer van de inkomsten en een verdeling van de middelen over de verschillende takken (pensioenen, werkloosheid, invaliditeit, kinderbijslag, ziekte- en invaliditeitsverzekering, ...) strikt naargelang de behoeften. De financiële uitdaging van de vergrijzing heeft in België dus niet alleen betrekking op de pensioenen alleen, maar op de sociale zekerheid als geheel.
- Dankzij een strikt begrotingsbeleid de overheidsschuld en de rentelasten verminderen en een reservefonds (zilverfonds) aanleggen dat de stijging van de pensioenuitgaven kan financieren zonder dat de druk van de verplichte heffingen moet worden verhoogd en er toch wordt gestreefd naar de afbouw van de overheidsschuld.
- Jaarlijks de begrotingsdoelstellingen op middellange termijn opvolgen om zo te komen tot een tempo van schuldafbouw dat verenigbaar is met de ramingen van de begrotingskosten van de vergrijzing. In de praktijk werd er een Studiecommissie voor de Vergrijzing opgericht : jaarlijks wordt er een rapport over de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing opgesteld. Op basis daarvan gaat de afdeling 'Financieringsbehoeften' van de 'Hoge Raad van Financiën' een strikt budgettair traject uittekenen dat er moet voor zorgen dat de daling van de rentelasten en het spijzen van het zilverfonds groot genoeg zijn om de budgettaire kosten van de vergrijzing op te vangen.
- De arbeidsmarkt hervormen om de werkgelegenheidsgraad, met name van oudere werknemers (cf. punt 3.2.1.) te verhogen, het groeipotentieel van de economie te versterken en de toekomstige groei van de sociale uitgaven te temperen; door nog meer hervormingen zou men de budgettaire kosten van de vergrijzing moeten kunnen verminderen.

3.2.2.2. Beschrijving van het gevoerde beleid

Beleidslijnen

- **Toepassing van het laatste luik van de pensioenhervorming waardoor de pensioenleeftijd van vrouwen op hetzelfde niveau komt als dat van mannen (65 jaar) en de toegangsvoorwaarden tot een vervroegd pensioen versterkt worden.**
- **Een strikte parametrisering van de berekeningswijze van de pensioenen behouden.**
- **Dankzij een aanhoudend begrotingsevenwicht de overheidsschuld blijven afbouwen.**
- **De doelstellingen inzake een begrotingsoverschot op middellange termijn en de strategie voor het spijsen van het zilverfonds opnieuw bepalen.**
- **Een stijging van de heffingen voor de toekomstige actieven voorkomen.**

Beheersing van de toekomstige stijging van de pensioenuitgaven

De beheersing van de toekomstige stijging van de pensioenuitgaven veronderstelt enerzijds de toepassing van het laatste luik van de pensioenhervorming en anderzijds het behoud van de strikte parametrisering van de berekeningswijze voor de pensioenen.

De toepassing van het laatste luik van de pensioenhervorming brengt de wettelijke pensioenleeftijd van vrouwen op 64 jaar in 2006 en op 65 jaar in 2009 in het algemene socialezekerheidsstelsel. Tegelijk wordt de vereiste loopbaanduur voor een volledig pensioen opgetrokken naar 44 jaar in 2006 en naar 45 jaar in 2009. De regelingen die van toepassing zijn op mannen en vrouwen worden aldus gelijkwaardig in 2009.

De loopbaanvoorwaarde om vervroegd met pensioen te gaan tussen 60 en 65 jaar (zonder afbreuk aan de toepassing van de berekeningsbreuk van het pensioen) bedraagt 35 jaar in 2005.

De stabiele wetgeving maakt het mogelijk een duurzame methode voor de pensioenberekening vast te stellen die de toekomstige stijging van de pensioenuitgaven tempert. In de werknemersregeling – die betrekking heeft op de grote meerderheid van huidige en toekomstige gepensioneerden – zijn de belangrijkste parameters terzake:

- *de volledige loopbaan die nodig is voor een ‘volledig’ pensioen bedraagt 45 jaar⁸;*
- *het basisloon is het gemiddelde loon over de gehele loopbaan (met een opwaardering van de lonen tijdens de loopbaan enkel op basis van de inflatie).*

⁸ Voor de mannen en tegen 2009 voor de vrouwen.

- *een loonplafond (geïndexeerd op de lonen) nivelleert het loonbedrag dat effectief in de berekening wordt in aanmerking genomen ;*
- *voor een volledige loopbaan, is het pensioen gelijk aan 75 % of 60 % van het basisloon, naargelang de persoon al dan niet een partner ten laste heeft. De trendmatige stijging van de vrouwelijke activiteitsgraad verhoogt het aandeel van de pensioenen waarvoor het percentage 60 % van toepassing is ;*
- *de prijsindexering van de pensioenen is de regel; de bijkomende aanpassingen zijn selectief en gericht (cf. 3.1. Toereikende pensioenen)*

Verdere schuldafbouw dankzij een ambitieus begrotingsbeleid

De financieringscapaciteit van alle Belgische overheden samen vertoont sinds het jaar 2000 een evenwicht of een licht overschot. De overheidsschuld, die nog 136,7% van het bbp bedroeg in 1993, is op die manier gedaald van 109,0 % in 2000 naar 95,8 % in 2004.

De doelstellingen die de overheid vooropstelde in het Belgische stabiliteitsprogramma moesten de begroting in evenwicht houden tot in 2006, en nadien het saneringsbeleid verder versterken door op middellange termijn een begrotingsoverschot te realiseren (0,3 % van het bbp in 2007 en 0,6 % in 2008). Op basis van de aanbevelingen van de Hoge Raad van Financiën is het de bedoeling dat dit overschot wordt opgevoerd tot 1,5 % van het bbp aan het begin van het volgende decennium. Dat overschot moet worden toegekend aan het Zilverfonds, dat pas vanaf 2015 wordt gedekapitaliseerd.

Die strategie maakt het mogelijk:

- *de daling van de rentelasten tegen 2030 zodanig te vergroten zodat de budgettaire kosten van de vergrijzing ermee kunnen worden betaald ;*
- *een deel van de ruimte, die op korte of middellange termijn werd vrijgemaakt door de daling van de rentelasten, te besteden aan de financiering van de toekomstige stijging van de pensioenuitgaven. Die strategie respecteert het principe van de billijkheid tussen generaties: ze maakt het mogelijk een stijging van het gewicht van de verplichte heffingen op de toekomstige generaties te voorkomen. Het zilverfonds wordt namelijk gebruikt over een periode waarin de daling van de rentelasten lager ligt dan de budgettaire kosten van de vergrijzing (2015-2030); als dat niet het geval was – bijvoorbeeld in een scenario dat het budgettaire evenwicht wil bewaren zonder meer – zou de daling van de rentelasten massaal gebruikt kunnen worden ten voordele van de actieve bevolking van vandaag en ten koste van de actieve bevolking van morgen, die aldus de verplichte heffingen zou zien stijgen.*
- *het engagement van de overheid aan te tonen om bijkomende budgettaire middelen te besteden aan de sociale zekerheid, zodat de stijgende pensioenuitgaven als gevolg van de vergrijzing kunnen worden betaald.*

Die ambitieuze budgettaire doelstellingen kunnen uiteraard enkel verwezenlijkt worden op voorwaarde dat een strikt begrotingsbeleid wordt aangehouden. Gelet op de economische groeivoorzichten en het bestaande beleid zijn er maatregelen nodig om in 2005 en 2006

in de buurt van het begrotingsevenwicht te blijven en om de na 2007 geprogrammeerde overschotten te bereiken.

3.2.2.3 Waarschijnlijke evoluties

De hierna vermelde cijfers van het Federaal Planbureau werden verkregen in het kader van een projectieoefening die werd uitgevoerd voor rekening van de Studiecommissie voor de Vergrijzing. Enkel de cijfers over de toekomstige evolutie van de sociale uitgaven werden effectief gepubliceerd in het rapport 2005 van die commissie⁸; alle andere hierna vermelde gegevens zijn nochtans afkomstig uit dezelfde projectieoefening.

De Commissie stelt verschillende scenario's voor in haar rapport, maar geeft toch de voorkeur aan een scenario dat uitgaat van een gedeeltelijke aanpassing van de sociale uitkeringen aan de algemene welvaartsevolutie (+0,5 % per jaar in reële termen voor de niet-forfaitaire uitkeringen, +1 % per jaar voor de forfaitaire uitkeringen, tegenover 1,75 % gemiddelde stijging van de lonen). Die hypothese houdt geen rekening met het selectieve, gerichte en discretionaire karakter van de aanpassingen; ze maakt het echter wel ruimschoots mogelijk om de gemiddelde impact ervan te simuleren op de uitkeringen en de budgettaire gevolgen, zowel wat betreft de trends als de grootteorde.

De stijging van de werkgelegenheidsgraad in die vooruitzichten (tabel 6) weerspiegelt enerzijds de toegenomen activiteitsgraad bij vrouwen - alleen al door de hogere activiteitsgraad van de nieuwe generaties vrouwen - en anderzijds de gevolgen van de genomen maatregelen. De maatregelen die werden vooropgesteld maar nog niet zijn uitgevoerd, werden niet opgenomen in die vooruitzichten.

Tabel 6: Evolutie van de werkgelegenheidsgraad in België 2004-2030

	2004	2010	2020	2030
Totaal in % van de bevolking van 15-64 jaar	61,8	63,2	66,1	67,6
15-54 jaar	66,3	68,3	71,3	71,8
vrouwen	61,3	65,0	69,6	71,0
mannen	71,1	71,6	72,8	72,6
55-64 jaar	33,7	36,2	40,5	42,7
vrouwen	25,1	31,0	36,1	39,6
mannen	42,6	41,6	45,0	45,7
55-59 jaar	45,9	50,8	57,6	60,1
vrouwen	35,2	43,0	52,2	56,1
mannen	56,6	58,5	63,0	64,1
60-64 jaar	17,1	19,9	23,6	25,0
vrouwen	10,7	16,6	21,5	22,8
mannen	23,8	23,2	25,7	27,3

Bronnen: HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag 2005, tabel 5, p.30 en FEDERAAL PLANBUREAU.

De voor de werkgelegenheid gebruikte hypothesen, gekoppeld aan de bevolkingsvooruitzichten, maken het mogelijk de evolutie van de afhankelijkheidscoëfficiënten te bepalen (verhouding tussen de inactieve bevolking van 65 jaar en ouder - 60 jaar en ouder - en de werkende beroepsbevolking jonger dan 65 jaar - 60 jaar). Tussen 2004 en 2030 groeien die coëfficiënten met ongeveer 40 % (tabel 7).

⁸ Studiecommissie voor de Vergrijzing, Jaarverslag 2005.

Tabel 7: Evolutie van de afhankelijkheidscoëfficiënten 2004-2030

	2004	2010	2020	2030
65 jaar en ouder	41,8	41,0	47,0	57,7
60 jaar en ouder	52,6	54,2	61,5	72,5

Bronnen: HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag 2005 en FEDERAAL PLANBUREAU.

In die context zou de evolutie van de uitgaven van de verschillende openbare pensioenstelsels die zijn zoals opgenomen in tabel 8. De budgettaire kosten van de vergrijzing qua pensioenuitgaven bedragen tussen 2004 - 2030 3 % van het bbp, hetgeen voor 2,3 % van het bbp toe te schrijven is aan de algemene werknemersregeling en voor 0,6 % van het bbp aan de overheidspensioenen. Over de periode 2004-2030 zou het aandeel van de overheidsuitgaven voor pensioenen in het bbp gemiddeld met 1,1% per jaar groeien. Die groei is vooral te verklaren door de vergrijzing van de bevolking (+1,6%) en de toename van het gemiddelde pensioen (+1,5%). Deze laatste is echter kleiner dan de stijging van de productiviteit (+1,7 %). Dat fenomeen en de matige stijging van de werkgelegenheidsgraad (+0,3 %) zorgen er samen voor dat de groei van het aandeel van de pensioenuitgaven in het bbp gematigd wordt.

Tabel 8: Overheidsuitgaven voor pensioenen (in % van het bbp) en voornaamste verklarende factoren

	2004	2010	2020	2030
Overheidsuitgaven voor pensioenen in % van het bbp				
Pensioenuitgaven in % van het bbp	9,3	9,0	10,4	12,3
I. i. Werknemersregeling	5,1	5,1	6,1	7,4
II. ii. Zelfstandigenregeling	0,7	0,7	0,7	0,7
III. iii. Overheidssector	2,8	2,7	2,9	3,4
IV. iv Overige *	0,6	0,6	0,7	0,8
	2004-2010	2010-2020	2020-2030	2004-2030
Verklarende factoren**(jaarlijkse gemiddelde groei-voeten), in %				
Pensioenuitgaven/bbp	0,4	1,4	1,7	1,1
Gepensioneerden/Bev. 65 jaar en +	1,4	1,7	1,5	1,5
Bev. 65 jaar en +/Bev. 15-64 jaar	0,1	0,0	0,0	0,0
Bev. 15-64 jaar/Tewerkstelling	0,2	1,9	2,3	1,6
Tewerkstelling/bbp	-0,4	-0,4	-0,2	-0,3
	-1,6	-1,8	-1,8	-1,7

*Vooral de pensioenen van de overheidsbedrijven, de uitgaven van de sociale bijstandsregeling (GMIB en IGO) en de pensioenen van de DOSZ

**Zonder de "overige" overheidsuitgaven voor pensioenen (I.+II.+III.).

Bronnen: HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag 2005 en FEDERAAL PLANBUREAU.

Op het vlak van de overheidsfinanciën heeft België zich ertoe verbonden de begrotingsstrategie uit het stabiliteitsprogramma te volgen. Tabel 9 beschrijft die strategie. Na 2015 werd er gewerkt met een scenario van geleidelijke terugkeer naar het begrotingsevenwicht dat dan in 2030 zou worden bereikt. Op middellange termijn moet een budgettaire inspanning worden geleverd om de strategie van het stabiliteitsprogramma te volgen. Het primair overschot moet vanaf 2007 worden opgetrokken tot 4,9 % van het bbp in 2010. Tussen 2010 en 2030 zou het primair overschot kunnen dalen tot 3,6 % van het bbp zonder dat het begrotingssaldo negatief wordt. Daarmee kan de groei van de sociale uitgaven (3,8 % van het bbp tussen 2010 en 2030) worden gefinancierd.

Tabel 9: Budgettaire strategie

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020	2025	2030
Begrotingsdoelstelling	0,0	0,0	0,0	0,3	0,6	0,9	1,1	1,3	1,5	1,5	1,5	1,5	0,9	0,4	0,0
Intresten overheidsschuld	4,9	4,5	4,3	4,2	4,1	3,9	3,8	3,5	3,3	3,1	2,9	2,7	1,9	1,4	1,0
Noodzakelijk primair saldo	4,9	4,5	4,3	4,5	4,7	4,8	4,9	4,8	4,8	4,6	4,4	4,2	3,4	2,2	1,3
Sociale uitgaven	23,5	23,5	23,4	23,5	23,6	23,5	23,5	23,5	23,6	23,7	23,8	23,9	24,9	26,2	27,3
Overheidsschuld	95,8	94,9	90,4	86,5	82,6	78,5	74,4	70,1	65,9	61,8	58,0	54,3	38,5	27,4	21,0
P.M.															
Ontvangsten van de sociale zekerheid	19,7	19,7	19,5	19,5	19,5	19,6	19,6	19,7	19,7	19,7	19,7	19,8	20,7	21,9	22,9
Effectieve bijdragen	13,5	13,4	13,3	13,4	13,4	13,5	13,6	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,8	13,8	13,9
Belastingen	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
Andere ontvangsten*	5,3	5,5	5,3	5,3	5,2	5,2	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,3	6,1	7,2	8,2
Uitgaven van de sociale zekerheid	19,8	19,7	19,7	19,8	19,8	19,7	19,7	19,7	19,8	19,8	19,9	20,0	20,8	21,8	22,6

*In hoofdzaak overdrachten van de andere overheden

Bronnen: FEDERAAL PLANBUREAU⁹

De begrotingsoverschotten van de federale overheid en van de sociale zekerheid zouden vanaf 2007 het Zilverfonds spijzen (tabel 10). Vanaf het jaar dat de overheidsschuld 60 % van het bbp bedraagt, financiert het Zilverfonds de groei van de overheidsuitgaven voor pensioenen (uitgedrukt in % van het bbp).

Tabel 10: Zilverfonds¹⁰

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2020	2025	2030
Stortingen	1,8	0,2	0,0	0,3	0,5	0,7	0,9	1,1	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	0,8	0,3
Ontvangsten intresten	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,7	0,6	0,2
Overdrachten aan de pensioenstelsels	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	1,1	2,2	3,2
Kapitaal	1,8	2,0	2,0	2,3	2,9	3,6	4,5	5,7	7,0	8,4	9,6	10,8	14,4	11,9	0,8

Bronnen: FEDERAAL PLANBUREAU⁹

9 op basis van :

- HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag 2005.
- FEDERAAL PLANBUREAU, Economische vooruitzichten 2005-2010.
- BELGISCHE FEDERALE STAAT: Stabiliteitsprogramma van België 2005-2008 (Actualisering 2004).
- HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Sectie "Financieringsbehoeften van de overheid", Jaarrapport 2004.

¹⁰ op basis van :

- HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Studiecommissie voor de vergrijzing, Jaarlijks verslag 2005.
- FEDERAAL PLANBUREAU, Economische vooruitzichten 2005-2010.
- BELGISCHE FEDERALE STAAT: Stabiliteitsprogramma van België 2005-2008 (Actualisering 2004).
- HOGE RAAD VAN FINANCIËN, Sectie "Financieringsbehoeften van de overheid", Jaarrapport 2004

3.2.3. Efficiënt beheer van private pensioenvoorzieningen

3.2.3.1. Beleidsdoelstellingen

Doelstelling 8: Waarborgen, door passende regelgeving en verantwoord beheer, dat particuliere en door de overheid gefinancierde pensioenregelingen met de vereiste doelmatigheid kunnen voorzien in betaalbare, meeneembare en gewaarborgde pensioenen.

Bijdrage van pre-funding in de algemene doelstelling van financiële houdbaarheid

Zeer dikwijls gaat men ervan uit dat landen met een relatief sterk uitgebouwde repartitiepijler een handicap hebben tegenover landen met een kapitalisatiesysteem wanneer het over demografische ontwikkelingen en financiële houdbaarheid gaat. Dit kan echter een optische illusie zijn. Macro-economische boekhouding leert dat de pensioenen, volgens welk financieringssysteem zij ook opgebouwd zijn, een bepaalde claim op geproduceerde diensten en goederen vertegenwoordigen. De werkelijke kost van elk pensioenstelsel komt overeen met de uitgaven die gepensioneerden doen voor goederen en diensten die op dat moment de actieven moeten voortbrengen. In deze termen is de vergrijzingsproblematiek dus terug te brengen tot het probleem van een toenemend bestedingsaandeel¹¹. En maakt het dus geen verschil vanuit welk financieringssysteem de pensioenen worden opgebouwd. De traditionele discussies over de tegenstelling tussen repartitie en kapitalisatie leiden onze aandacht af van de echt belangrijke vraag: **welke doelstelling moeten de pensioenstelsels bereiken?**

3.2.3.2. Beschrijving van het gevoerde beleid

Hoewel op langere termijn bekeken, op macro-economisch vlak repartitiestelsels of kapitalisatiestelsels inzake pensioenen geen belangrijk verschil maken op het vlak van de financiële haalbaarheid, is het zo dat op micro-economisch niveau de nodige correcties dienen worden ingebouwd om de sociale doelstellingen te vrijwaren, hetgeen in de Belgische WAP voorzien werd. In een kleine groep of een niet wettelijke verplicht stelsel kan repartitie niet aangewezen zijn omdat een wijziging van de groepsstructuur moeilijk kan opgevangen worden, daarom worden aanvullende pensioenstelsels, en vanaf 1 januari 2004 ook de sectorstelsels en de individuele pensioentoezeggingen, verplicht in kapitalisatie gefinancierd. Op deze wijze kunnen de opgebouwde rechten van het individu gevrijwaard worden, in casu op korte termijn om de overdraagbaarheid van de verworven rechten bij het verlaten van de werkgever mogelijk te maken.

¹¹ John Myles, *A New Social Contract for the Elderly*, in G. Esping-Andersen: *Why We Need a New Welfare State*, 2002, Oxford University Press.

A. Beleidslijnen

Maatregelen genomen om de activa van pensioenregelingen op een veilige en efficiënte manier te beheren.

- ***eerste pijler: opbouwen van reserves in het Zilverfonds.***
- ***tweede pijler :***
 - ***- toezicht van de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen;***
 - ***rendementsgarantie op de persoonlijke bijdragen. opgebouwde rechten van individu vrijwaren.***

A.1. Eerste pijler

De realisatie van begrotingsoverschotten en de opbouw van reserves in het Zilverfonds resulteren in de versnelde afbouw van de overheidsschuld. Het Zilverfonds is opgericht in 2001 als een openbare instelling met rechtspersoonlijkheid om de extra-pensioenuitgaven die ontstaan tussen 2010 en 2030 te financieren. De beleggingen van het Fonds op 31 december 2004 bedragen 12.492 miljard EUR. Deze inkomsten worden belegd in 'Schatkistbons-Zilverfonds' met gekapitaliseerde interesten die in éénmaal worden uitgekeerd op de vervaldag in 2010. De door de Schatkist toegekende rentevoet wordt berekend op basis van de lineaire obligatie (OLO) rentecurve.

A.2. Tweede pijler

Sinds 1 januari 2004 is er een nieuwe wet van toepassing op de aanvullende pensioenen¹² waardoor ook sectorale stelsels¹³ en individuele toezeggingen, die in een aanvullend pensioen voorzien, moeten voldoen aan de regels van minimale financiering, opbouw van de verworven rechten, overdraagbaarheid van de verworven reserves bij verandering van werkgever, en transparantie. Deze stelsels vallen nu ook onder het toezicht van de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen. In diezelfde wet werd ook de rendementsgarantie veralgemeend. Voordien bestond er enkel een rendementsgarantie op de persoonlijke bijdragen, hetgeen in de nieuwe wet werd uitgebreid naar de werkgeversbijdragen.

B. Indicatoren en contextgegevens

De administratieve kosten van pensioenregelingen

Eerste pijler.

De beheerskosten die verbonden zijn aan de toekenning en de betaling van de rustpensioenen en overlevingspensioenen van werknemers en zelfstandigen bedragen voor 2001 ongeveer 1% van de totale uitgaven.

¹² Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid.

¹³ met een overgangperiode tot 31 december 2006 voor de bestaande sectorstelsels.

Tweede pijler

De administratiekosten (zie bijlage 6) zijn sterk afhankelijk van het gekozen vehikel voor de aanvullende pensioenvoorziening. Voor de pensioenfondsen bedragen deze ongeveer 2% van de gestorte bijdragen, onderhevig aan een licht stijgende trend. Voor de verzekeringsmaatschappijen variëren deze naargelang het product van 4% tot 7%¹⁴. De cijfers van de laatste jaren tonen een dalende trend.

Om de kosten van de pensioenregelingen binnen de perken te houden voorziet de Wet Aanvullende Pensioenen in het kader van de sociale plannen een maximaal kostenpercentage van onder andere 5% van de stortingen.

3.2.3.3. Strategieën om de activa van pensioenregelingen op een veilige en efficiënte manier te beheren***Eerste pijler***

Vanaf 2007 zal een vooraf bepaald bedrag jaarlijks uit de begroting overgeheveld worden naar het Zilverfonds (0,3% van het BBP).

De instrumenten voor het beheer van de persoonlijke gegevens (Kruispuntbank Sociale Zekerheid) en de inning van de bijdragen (via de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid), voordien voorbehouden aan de instellingen van sociale zekerheid, worden ter beschikking gesteld van de pensioeninstellingen, in het kader van de administratieve vereenvoudiging.

Tweede pijler

In het kader van de implementatie van de Europese Richtlijn betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (2003/41/EG) worden afspraken vastgelegd met andere toezichthouders¹ voor de controle op de pensioeninstellingen die grensoverschrijdende activiteiten uitvoeren.

3.3. Modernisering van de pensioensystemen: inspelen op de veranderende behoeften van samenleving, economie en individu

3.3.1. Afstemmen van pensioensystemen op flexibeler arbeidsdeelname en loopbanen**3.3.1.1. Beleidsdoelstellingen**

Doelstelling 9: Waarborgen dat een pensioenstelsel verenigbaar is met de eisen van flexibiliteit en zekerheid op de arbeidsmarkt ; dat, zonder de coherentie van de belastingstelsels van de lidstaten aan te tasten , de mobiliteit op de arbeidsmarkt binnen de lidstaten en over de grenzen en bijzondere vormen van arbeidsrelaties niet ten koste gaan van de pensioenrechten van de mensen, en dat voor zichzelf beginnen niet ontmoedigd wordt door een pensioenstelsel

¹⁴ Voor verzekeringen zowel beheerskosten als commissielonen.

Een pensioenstelsel moet afgestemd worden op veranderingen in de samenleving en op de arbeidsmarkt .

De pensioenregelingen zijn uitstekend afgestemd op een levenslange loopbaan in voltijdse dienst bij dezelfde werkgever. Dit strookt niet met de eisen van de moderne arbeidsmarkt , noch met de voorkeur van velen. Flexibele arbeidsdeelname en arbeidsmobiliteit mogen niet door het pensioenstelsel worden afgeremd.

3.3.1.2. Beschrijving van het gevoerde beleid

A. Beleidslijnen

Gelijkberechtiging:

Wettelijke pensioenstelsels:

- geen wachttijden ;
- zelfde rechten bij opbouw pensioen voor atypische werknemers. werknemers ;
- cumulatie mogelijkheden pensioen en arbeidsinkomen.

Mobiliteit:

- opgebouwde pensioenrechten worden behouden

A.1. Gelijkberechtiging (atypische arbeidsregelingen,...)

Eerste pijler

Het stelsel waarbij een persoon is aangesloten, wordt bepaald door zijn arbeidstatuut (werknemer, zelfstandige of ambtenaar). Bij wijziging van arbeidstatuut stapt hij over naar het “nieuwe” stelsel. Er zijn geen wachttijden in de wettelijke pensioenstelsels: vanaf de eerste dag bouwt de verzekerde rechten op.

De atypische werknemers (deeltijdse arbeid, tijdelijke arbeid, seizoensarbeid) evenals de zelfstandigen worden niet benadeeld inzake het verkrijgen van pensioenrechten: het rustpensioen is functie van het verdiende beroepsinkomsten gedurende de beroepsactiviteit , en van de duur van deze activiteit. Voor de perioden van inactiviteit die kaderen in het raam van maatregelen tot herverdeling van de arbeid (loopbaanonderbreking, tijdskrediet) krijgt de betrokkene (voor het merendeel vrouwen) bij zijn pensioenberekening gelijkstelling en/of bonusjaren¹⁵.

Voor personen die reeds gepensioneerd zijn, werden de grenzen van “toegelaten arbeid” opgetrokken, waardoor de cumulatiemogelijkheden van pensioen en arbeidsinkomen uitgebreid worden.

Minimumpensioen, minimumrecht per loopbaanjaar en gelijkgestelde periodes worden eveneens toegekend onder dezelfde voorwaarden als voor voltijdse werknemers.

¹⁵ In het stelsel van de bonusjaren wordt een maximum van equivalent aan 36 maanden gelijkgesteld.

Tweede pijler

Parttime werknemers hebben een zelfde recht op toegang tot aanvullende pensioenvoorzieningen als voltijdse werknemers. Ook voor tijdelijke en seizoensarbeiders zijn geen bijzondere voorwaarden voorzien.

Zelfstandigen kunnen sinds 1 januari 2004 vrij kiezen tussen de pensioeninstellingen voor de opbouw van een tweede pijlerpensioen, hetzij onder de sociale verzekeringskassen voor zelfstandigen, hetzij onder de private verzekeringsmaatschappijen.

A.2. Mobiliteit (verandering van job)***Eerste pijler***

Binnen het wettelijk pensioenstelsel heeft de verandering van werkgever in België of in het buitenland niet tot gevolg dat de verworven rechten voor pensioen verloren gaan. Hier dient echter opgemerkt te worden dat het behoud van de Belgische pensioenrechten enkel geldt voor onderdanen van een EU land of van een land waar een bilateraal verdrag werd afgesloten. De anderen moeten op het Belgisch grondgebied verblijven om hun pensioenrechten te behouden

Tweede pijler

Voor werknemers zijn de prestaties met betrekking tot het rustpensioen definitief verworven na één jaar anciënniteit en kunnen ze bij de beëindiging van de arbeidsovereenkomst anders dan door overlijden of op pensioenstelling¹⁶ overgedragen worden naar de pensioeninstelling van de nieuwe werkgever.

3.3.2. Het streven naar grotere gelijkheid tussen vrouwen en mannen**3.3.2.1. Beleidsdoelstellingen**

Doelstelling 10: Herzieningen van de pensioenvoorzieningen, zodanig dat de gelijke behandeling van vrouwen en mannen gewaarborgd is, rekeninghoudend met de verplichtingen volgens EU-recht.

Het pensioenbeleid in België waarborgt een volledig gelijke behandeling van vrouwen en mannen. Een goede pensioenregeling voor flexibele arbeidsdeelname zorgt mede voor een grotere gelijkheid tussen mannen en vrouwen, aangezien vrouwen vaker in deeltijd werken en hun loopbaan vaker onderbreken vanwege hun gezin.

3.3.2.2. Beschrijving van het gevoerde beleid**A. Beleidslijnen**

- * Gelijke behandeling inzake opbouw van pensioenrechten .
- * Gelijke behandeling inzake verwerving van afgeleide rechten .

¹⁶ Dit zijn de in België gevestigde erkende verzekeraars, pensioenfondsen en verzorgingskassen, ... bij wie de werkgever een overeenkomst afsloot.

A.1. Opbouw pensioenrechten

Op dit moment bedraagt de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen binnen de stelsels voor werknemers en zelfstandigen 63 jaar, voor mannen 65 jaar. De pensioenberekening gebeurt voor vrouwen op een loopbaan van 43 jaar, voor mannen op een loopbaan van 45 jaar. Ingevolge de pensioenhervorming van 1997 zal, zowel in de regeling van werknemers als zelfstandigen, de wettelijke pensioenleeftijd en de berekeningsbreuk voor de vrouw vanaf 2009 gelijkgesteld worden met deze van de mannen.

De invoering van het minimumrecht per loopbaanjaar in de werknemersregeling in 1997 leidt vooral tot een verhoging van het rustpensioen van de nieuwgepensioneerden die in het verleden een slecht betaalde, korte of deeltijdse loopbaan hebben gehad. Vaak gaat het om de vrouwen.

Ook in de regeling voor de zelfstandigen voorziet de pensioenhervorming correcties die vooral ten voordele van de vrouwelijke gepensioneerde zelfstandigen komen. Het “maxi-statuut” veralgemeent vanaf 1 juli 2005 de pensioenrechten binnen het stelsel van de zelfstandigen uit tot alle “meewerkende echtgenoten” (vaak vrouwen) en laat hen toe eigen pensioenrechten op te bouwen.

A.2. Afgeleide rechten in de pensioensector

Inzake de afgeleide rechten (overlevingspensioenen) geldt de regel dat de overlevende partner onder dezelfde voorwaarden van de prestaties kan genieten, ongeacht of het nu over een man of een vrouw gaat.

In de publieke sector bestaat er geen enkele discriminatie tussen mannen en vrouwen: zowel de berekeningswijze van het pensioen als de pensioengerechtigde leeftijd zijn identiek. Ook de bijstandsregelingen voor ouderen kent geen discriminatie.

3.3.3. Aantonen dat het pensioenstelsel de problemen kan opvangen.

3.3.3.1. Beleidsdoelstellingen.

Doelstelling 11: De pensioenstelsels doorzichtiger en gemakkelijker aanpasbaar aan veranderende omstandigheden maken , zodat de burgers er vertrouwen in kunnen blijven houden . Ontwikkeling van betrouwbare en eenvoudig te begrijpen informatie over de vooruitzichten op lange termijn voor de pensioenstelsels, met name wat betreft de te verwachten ontwikkeling van de uitkeringen en de premies. Bevordering van een zo groot mogelijke consensus inzake pensioenbeleid en – hervormingen: verbetering van de methodologische basis voor doelmatige bewaking van pensioenbeleid en – hervormingen.

Het is een permanente zorg van de overheid om de diverse aspecten van deze doelstelling in onze moderne samenleving te realiseren. Op basis van het hieronder opgesomd overzicht van het gevoerde beleid terzake mag blijken dat onder meer met betrekking tot de toegang tot informatie sinds het eerste strategisch rapport concrete nieuwe initiatieven werden genomen.

3.3.3.2. Beschrijven van het gevoerde beleid.

A. Beleidslijnen

Zo breed mogelijke consensus over het gevoerde sociaal beleid
 * **Installatie van overlegorganen**
Handvesten
 * **Handvest van de sociaal verzekerde**
 * **Bestuursovereenkomsten van de Openbare Instellingen van Sociale Zekerheid**
Informatie
Ombudsdienst pensioenen.

A.1. Zo breed mogelijke consensus over het gevoerde sociaal beleid

Sinds 1944 werd in België een brede sociale consensus bereikt over de fundamenteën van het sociale beleid. In deze context werden de sociale partners bij de verschillende niveaus van het sociale zekerheidsbeleid betrokken. Aan elke hervorming, wijziging of verbetering van het systeem gaan algemene overlegprocedures vooraf, die het bestaan van deze maatschappelijke consensus moeten garanderen en bestendigen. Zo worden de uitvoeringsinstellingen van de Sociale Zekerheid paritair beheerd.

Installatie van overlegorganen (cfr. bijlage 7)

De verschillende overlegorganen zijn ondermeer de Nationale Arbeidsraad, het Algemeen Beheerscomité voor zelfstandigen, Comité A, Het Raadgevend Comité van de pensioensector

A.2. Handvest van de sociaal verzekerde en Beheersovereenkomsten

Het Handvest van de Sociale Verzekerde legt de instellingen van sociale zekerheid de verplichting op om hetzij uit eigen beweging, hetzij aan iedere persoon die daar schriftelijk om verzoekt, alle dienstige inlichtingen te verschaffen betreffende zijn rechten en verplichtingen.

Het handvest van de sociaal verzekerden is juridisch tegenstelbaar door de individuele sociaal verzekerde tegen de beheersinstelling van de sociale zekerheid.

De bestuursovereenkomsten zijn contracten, afgesloten tussen de Overheid, vertegenwoordigd door de Regering, en de Openbare Instellingen van Sociale Zekerheid (waaronder de Rijksdienst voor Pensioenen en het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen van Zelfstandigen). Als dusdanig binden zij enkel de contracterende partijen. Individuele sociaal verzekerden kunnen de bepalingen van de bestuursovereenkomsten dus niet rechtstreeks inroepen. De bijzonderheid ervan is echter wel dat zij expliciet voorzien in het nakomen van de verplichtingen van het Handvest door de instellingen.

A.3. Rechtstreekse informatieplicht

In het kader van de tweede pijlverzekeringen moet de werkgever, minstens éénmaal per jaar aan de deelnemer het bedrag van de verworven prestaties meedelen, alsook de verworven reserves en de datum waarop ze verschuldigd zijn.

- de inhoud van de jaarlijkse mededeling aan de deelnemers werd uitgebreid.
- de pensioeninstelling maakt jaarlijks een verslag over het beheer van de pensioeninstelling (financiering, belegging¹⁷, rendement, kosten...) dat op verzoek medegegeeld wordt aan de deelnemers.
- een historisch overzicht van de individuele rekening moet ter beschikking worden gesteld op aanvraag

De achterstand op het vlak van de informatieplicht binnen de wettelijke pensioenstelsels, in vergelijking met het tweede pijlstelstel wordt weggewerkt via volgende initiatieven (zie bijlage 7):

- de infodienst pensioenen;
- automatische raming van toekomstig pensioen;
- uittreksel van zijn pensioenrekening;
- Groen telefoonnummer;

A.4. Ombudsdienst voor pensioenen

In 1999 werd een *Ombudsdienst voor de Pensioenen* opgericht, wiens taak erin bestaat (gratis) te bemiddelen bij conflicten tussen de beheersinstellingen inzake Pensioenen en de sociaal verzekerde. Deze bemiddeling kan zowel slaan op klachten ivm de toegekende rechten of mbt de werking van de pensioendiensten. Anderzijds kan de Ombudsdienst eveneens aanbevelingen uitbrengen om de werking van de pensioendiensten te verbeteren. Jaarlijks brengt de Ombudsdienst ook een verslag uit aan het Parlement.

Al deze informatiediensten zijn kosteloos voor het brede publiek toegankelijk, ook via elektronische weg.

B. Indicatoren en contextgegevens

Bestuursovereenkomsten en de controle op de uitvoering ervan

Het Koninklijk besluit van 3 april 1997 dat voorziet in de invoering van de beheersovereenkomsten tussen de overheid en de openbare instellingen van de sociale zekerheid, voorziet eveneens in een aantal indicatoren met betrekking tot de uitvoering ervan. Het Rekenhof heeft in maart 2005 een verslag opgemaakt ten behoeve van de Kamer van Volksvertegenwoordigers betreffende de aanwending van dit beheersinstrument. Het besluit hiervan is dat de Staat de nodige structurele hervormingen om dit soort instrumenten succesvol te benutten, nog niet heeft afgerond, hoewel de eerste stappen werden gezet.

De eerste resultaten van de controle door de federale overheid op de uitvoering van de bestuursovereenkomst, heeft aangetoond dat de opgelegde doelstellingen ivm de behandeltermijnen en de informatieverplichtingen naar de sociaal verzekerden toe, werden gerealiseerd.

De Ombudsdienst voor pensioenen

¹⁷ Het beleggingsbeleid en de sociale, ethische en milieuaspecten van de duurzame beleggingen moeten worden toegelicht.

De Ombudsdienst voor pensioenen ontvangt jaarlijks een relatief constant aantal klachten (1770 in 2004) betreffende alle pensioendiensten waarvan 64% ontvankelijk is, en dus aanleiding geeft tot verdere stappen.

INHOUDSTAFEL

1. Inleidende opmerkingen.	2
2. Belangrijkste kenmerken en uitdagingen van het nationale pensioensysteem.	4
2.1 Het pensioensysteem in België	4
2.2 De actuele uitdagingen en context van het nationale pensioensysteem.	5
3. Gemeenschappelijke objectieven bereiken.	8
3.1 Toereikende pensioenen	8
3.1.1. Beleidsdoelstellingen.	8
3.1.2. Beschrijving van het gevoerd beleid.	9
3.1.3. Uitdagingen voor het beleid in de toekomst.....	25
3.1.4. Strategieën voor toereikende pensioenen in de toekomst.	26
3.2 Financiële houdbaarheid van pensioenstelsels	28
3.2.1. Werkgelegenheid en arbeidsmarktparticipatie van oudere werknemers.....	28
3.2.2. Houdbaarheid van de overheidsfinanciën en een eerlijke balans tussen de actieven en de gepensioneerden.	31
3.2.2.1. Beleidsdoelstellingen.	31
3.2.2.2. Beschrijving van het gevoerde beleid.	33
3.2.2.3 Waarschijnlijke evoluties	35
3.2.3. Efficiënt beheer van private pensioenvoorzieningen.	39
3.2.3.1. Beleidsdoelstellingen.	39
3.2.3.2. Beschrijving van het gevoerde beleid.	39
3.2.3.3. Strategieën om de activa van pensioenregelingen op een veilige en efficiënte manier te beheren.	41
3.3. Modernisering van de pensioensystemen: inspelen op de veranderende behoeften van samenleving, economie en individu.	41
3.3.1. Afstemmen van pensioensystemen op flexibeler arbeidsdeelname en loopbanen.	41
3.3.1.1. Beleidsdoelstellingen.	41
3.3.1.2. Beschrijving van het gevoerde beleid.	42
3.3.2. Het streven naar grotere gelijkheid tussen vrouwen en mannen	43
3.3.2.1. Beleidsdoelstellingen.	43
3.3.2.2. Beschrijving van het gevoerde beleid.	43
3.3.3. Aantonen dat het pensioenstelsel de problemen kan opvangen.	44
3.3.3.1. Beleidsdoelstellingen.	44
3.3.3.2. Beschrijven van het gevoerde beleid.....	45

Bijlagen